

יִשְׂרָאֵל, וּבִנְהָ לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה, לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ:

עד כאן אומרים בשבת הגדול

אמרי 1234567

מדרש בחידוש

משה מקדש ה' כוננו ידיך. שהוא ית' עתיד להורידו מן השמים בנוי ומשוכלל. ובית הבחירה בתוכו לכפרה על כל עונותינו שיהיה במהרה בימינו.

שם בלבד להחזיק בה למען לא תקרא עוד ארץ כנען אלא ארץ ישראל שעם היותה עכשיו ביד זרים שלנו היא כי קרקע אינה נגזלת. בנה לנו בית המקדש. הוא המקדש שאמר

אמרי קודש

אמרי 1234567

מעצמם אף שזה היה בעזרתו ית"ש, ועכ"ז „ותהלה נגד כל הגוים" דנאה ויאה להם התהלה יען כי הם המה היפך כל הגוים שלא קיימו גם את שבע המצוות שנצטוו.

(מהר"ש)

ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו. ויש לדקדק, אמאי לא אמר ונתן לנו את בית הבחירה, כמו שאמר בכל הפיסקא אילו נתן וכו'. והנה פעם א' בליל ר"ה לאחר התפלה הרכין א"א ז"ל ראשו אלי ואמר לי בזה הלשון: השבוע עסקו בבנין ביהכנ"ס כמה פועלים וביניהם כמה ערלים, מכל מקום לא עשה שום אדם כלום, אך הכל נעשה מעצמו, עכדה"ק. וכן היה בבנין ביהמ"ק, דהגם שהיה נראה שבני אדם בונים אותו, אבל באמת לא עשה שום אדם כלום, רק הקב"ה בנה אותו, כמו שדרשו חז"ל: „אבן שלמה מסע נבנה, לא נאמר אלא נבנה, שנבנה מעצמו". והנה אמרו חז"ל (קדושין ל:): יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו שנאמר צופה רשע לצדיק וגו', ה' לא יעזבנו ביחו. ואע"ג שאלמלא עזרת השי"ת אינו יכול לו, מ"מ חייב האדם להשתדל בכל כוחותיו להתגבר על יצרו, וכשאינו יכול להתגבר עליו בכוחות עצמו, מסייע לו הקב"ה. וזהו שאמר: ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו, דלכאורה קשה מה שייכות יש לזה שבנה לנו את בית הבחירה לכפרת עונות. וע"פ הג"ל מובן, דה"ק ובנה לנו את בית הבחירה, דכמו בבנין בית המקדש, אף

שקבלתם היכן קיימתם, וקאמר הש"ס: ומנלן דלא קיימם, ומשני כדנני רב יוסף ראה ויתר גוים ראה שלא קיימו שבע מצוות עמד והתירן להן. ופריך איתגורי איתגור אם כן מצינו חוטא נשכר. ותירצו שאינן מקבלים שכר כמצווה ועושה. עוד איתא בגמ' דאזה"ע יטענו: ישראל שקבלוה היכן קיימוה, ומשיב הקב"ה: מכם יבואו ויעידו, נמרוד, לבן ועוד. עפי"ד אלו יש לפרש את הפסוקים בישע' ס"א. אומר הנביא ע"ה בשם הקב"ה: „רוח ה' א' עלי וגו' ואתם כהני ה' תקראו וגו' חיל גוים תאכלו" וגו' ויטענו אזה"ע מדוע לא כפית עלינו הר כגיגית. והקב"ה עונה להם: „כי אני ה' אוהב משפט ושונא גזל" — שאלו הן מז' מצוות ב"נ, וגם את אלו לא קיימתם, וראיה ממה שהתירם להם. ואם יוקשה: וכי איתגורי איתגור, הרי אין משפט ישר ח"ו שיהיה חוטא נשכר. וע"ז אמר דלא כן הוא, אלא: „ונתתי פעולתם באמת" — שאמדוד להם כפעלם, ולישראל „ברית עולם אכרות להם". אמנם יטענו אזה"ע: ישראל שקבלוה היכן קיימוה, וע"ז אומר שם: „ונודע בגוים זרעם", ר"ל כי מכם יבואו ויעידו. ולזה סיים, כי אף על פי שרק ע"י שהקב"ה כפה עליהם ההר קבלו התורה, יאלמלא הקב"ה עוזרו אין אדם יכול לו. עכ"ז: „כי כאשר הארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח" — על ידי נטיעת האדם נקרא צמח הארץ שמו, אף כי ה' עוזר לזה ובלעדו לא יהא מאומה, כן „יצמיח ה' א' צדקה" לישראל, דנקרא דהם קבלו התורה

רִבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר כָּל שָׁלֹא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֱלוֹ בְּפֶסַח, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ, וְאֵלּוֹ הֵן, פֶּסַח, מִצָּה, וּמְרוֹר:

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם עַל שׁוֹם מָה,

מדרש בחידוש

פָּרִים שִׁפְתֵינוּ. אִי נִמִּי כְּדִי לזִכּוֹר הַחֲסֵד שֶׁעָשָׂה הַשִּׁרְיָת עִמָּנוּ, בְּלִילָה הַזֶּה כִּי רַב הוּא. הֲלֹא הוּא שִׁפְסַח עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּצְרִים, דִּהְיִינוּ שִׁנְכַּסְנוּ בְּבֵתֵי אֲבוֹתֵינוּ גִּדְּ רִצּוֹן הַשִּׁרְיָת הַמִּנְגִּדִּים וּמִבְקָשִׁים לִיעֲכַב גְּאוֹלְתָנוּ. וּפֶסַח וְעֵבֶר עַל הַמִּצְרִים שֶׁהֵם בְּעֵלֵי מִצֵּר אֶל הַקְּדוּשָׁה.

הִגֵּת עֲנִין זְכִירַת אֲכִילַת הַפֶּסַח בּוֹמֵנֵנוּ זֶה נִרְאֶה שֶׁאֵינוּ אֵלָּא כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת פֶּסַח מִמֶּנּוּ. שֶׁאִם נִזְכָּה וַיֵּבֶא גּוֹאֵל וַיִּגְאֹלנוּ נִדְעַ שְׁצִרִיךְ לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ כְּאִשֶּׁר נִצְטוּיֵנוּ. וּמִטַּעַם זֶה הִנְהִיג תּוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי אֶת בְּנֵי רוֹמָא לֵאכּוֹל גִּדֵּי מִקּוֹלֶם בְּלִיל פֶּסַח. אֵךְ רָאוּי לְהִזְכִּירוֹ גִּ"כ מִשּׁוֹם וּנְשַׁלְמָה

אמרי קודש

כְּדַכְתִּיב וַיֵּאֱפוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוּצִיָּאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגוֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חֵמֶץ כִּי גּוֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְגו'. וּמִצּוֹת מְרוֹר הִיא עַל שֵׁם וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם, וּבִמְצוּהָ זֶה אֵין לְכַאוֹרָה שׁוֹם רִמּוֹ לְגִאוֹלָה. אִמָּנֵם אֵיתָא בְּסִפְרִים שֶׁבִּמְצוֹת מְרוֹר מְרוֹמְזוֹת וּנְכַלְלוֹת כָּל מִינֵי קְדוּשׁוֹת וַיִּשְׁוּעוֹת. וְלִכֵּן הַפֶּךְ ר"ג אֶת הַסֵּדֶר לְרִמּוֹ שֶׁהַכֹּל מוֹרָה עַל יִשׁוּעוֹת יִשְׂרָאֵל, דְּכִמּוֹ שֶׁהַפֶּסַח הִיָּה בְּרוֹר מִיד בַּעַת הַצִּיּוּי שְׁמוֹרָה עַל יִשׁוּעוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכִמּוֹ הַמִּצָּה שֶׁנִּתְבָּרַר אַחֵר כֵּךְ שֶׁגַם הִיא רִמּוֹה לִישׁוּעַת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ כֵּן הַמְרוֹר, שֶׁאֲע"פ שֶׁהוּא לְזִכֹּר וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם מְרוֹמְזִים וּנְכַלְלִים בּוֹ כָּל מִינֵי יִשׁוּעוֹת. וְכֵן אֲנוּ צְרִיכִים לְהֵאֱמִין כַּעַת שֶׁכֹּאשֶׁר יַעֲזוֹר הַשִּׁי"ת וַיִּגְאֹלנוּ גְּאוֹלָה שְׁלִימָה נִרְאֶה שֶׁכָּל הַצִּרּוֹת וְהַגִּזְרִית רִמּוֹה לִישׁוּעוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חַיִּיב אָדָם לְרִאוֹת א"ע כֹּאִילוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הֵינּוּ דְּכִמּוֹ שְׁבִי צִי"מ נִרְאוּ אַחֲרֵי כֵּן סִימְנֵי יִשׁוּעָה בְּכָל מָה שֶׁעֵבֶר עֲלֵינוּ כְּמוֹ כֵּן עָתָה נִרְאֶה בְּכָל מָה שֶׁעֵבֶר עֲלֵינוּ סִימְנֵי גְּאוֹלָה וַיִּשְׁוּעָה. יַעֲזֹרנוּ הַשִּׁי"ת כַּעַת מַעֲיִן הַיִּשׁוּעוֹת שֶׁעֲתִיד לַעֲזוֹר לָנוּ וְלַע"ע לְהַקֵּל מֵעֲלֵינוּ עוֹל הַגְּלוּת עַד שְׁנוּכָה בְּקִרְוֹב לְמָה שֶׁאֲנַחְנוּ מִצְפִּים בְּשְׁלִימוֹת. (מֵהַר"י)

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם עַל שׁוֹם מָה, עַל

שֶׁהִיָּה נִרְאֶה שֶׁהַפּוֹעֲלִים בּוֹנִים אוֹתוֹ, הָאִמָּת הִיתָה שֶׁהִקְב"ה בַּעֲצָמוֹ בְּנָאוּ, רַק שֶׁהַפּוֹעֵל עָשָׂה אִיזוֹ פַּעּוֹלָה, כֵּן הוּא הַדְּבָר בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַפַּעּוֹלָה, וְהִקְב"ה עוֹזֵרוֹ שִׁיּוּכָל לְהַתְּגַבֵּר עַל הַיִּצָּר הָרַע שֶׁלֹּא יַחֲטֹא, וְגַם כְּשֶׁנִּכְשַׁל ח"ו בַּחֲטָא, עוֹזֵרוֹ הִקְב"ה לְשׁוֹב בְּלֵב שָׁלֵם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְכַּפְּרוּ עוֹנוֹתָיו. (מֵהַר"י)

רִבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כָּל שָׁלֹא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֱלוֹ בְּפֶסַח לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ, וְאֵלּוֹ הֵן: פֶּסַח מִצָּה וּמְרוֹר. פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים עַל שׁוֹם מָה וְכו'. מִצָּה זֶה שֶׁאֲנוּ אוֹכְלִין עַל שׁוֹם מָה וְכו'. וּפִירְשׁוֹ הַמִּפְרָשִׁים דָּגַם מָה שֶׁאֲמָרִים מִצָּה זֶה שֶׁאֲנוּ אוֹכְלִין וְכו' מְרוֹר זֶה שֶׁאֲנוּ אוֹכְלִין הוּא מִדְּבָרֵי ר"ג. וְצָרִיךְ לְהַבִּין, דְּבַמִּצְרַיִם הִיָּה הַסֵּדֶר לְהִפָּךְ, דְּבַתְּחִילָה הִיָּה מְרוֹר וְאַחֵר כֵּךְ קִרְבֵּן פֶּסַח וְאַח"כ מִצָּה שֶׁאֲפּוֹ אֶת הַבֶּצֶק לְפָנֵי יִצִּיאָתָם מִמִּצְרַיִם, וּמִדּוּעַ הַפֶּךְ ר"ג אֶת הַסֵּדֶר. וְאַפְשָׁר לְפָרֵשׁ הָעֲנִין, דְּמִטְרַת קִרְבֵּן הַפֶּסַח הִיתָה בְּרוּרָה מִיד בַּשַּׁעַת הַצִּיּוּי, שֶׁהַבְּטִיחָם הַשִּׁי"ת „וְרִאִיתִי אֶת הַדָּם וּפִסַּחְתִּי עֲלֵיכֶם" — וְחִמַּלְתִּי עֲלֵיכֶם, אֲבָל מִצּוֹת אֲכִילַת הַמִּצָּה לֹא הִיָּה נִרְאֶה בַּשַּׁעַת הַצִּיּוּי שִׁישׁ לָהּ קֶשֶׁר לְגְּאוֹלַת יִשְׂרָאֵל, וְרַק כְּשֶׁגּוֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם רָאוּ שֶׁגַם מִצּוֹת הַמִּצָּה רִמּוֹה לְגְּאוֹלַת יִשְׂרָאֵל,

על שום שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים, שנאמר,

אמרי קודש

על הדעת שמה ואהרן לא יעשו המצוה, ומדוע צריכה התורה לומר שגם הם עשו. ונראה לפרש, עפ"י מעשה שהיה, הרבי ר' אלימלך מליזנסק היה פעם אחת באיזה עיר, וכאשר נסע משם לדרכו הלכו כל העיר אחר העגלה שלו ללוותו, וכאשר באה העגלה חוץ לעיר, ירד הרבי ר"א מהעגלה והצטרף לאנשים שהלכו ללוות אותו. כשראו האנשים זאת התפלאו מאד, ושאלו אותו מדוע הוא עושה להם ככה, הלא הם אינם הולכים אלא כדי ללוות אותו. והשיב להם כי יען שראה שהם מקיימים את מצות לוויה בהתלהבות גדולה כ"כ ירד מהעגלה כדי לכלול א"ע עמם במצוה זו. וזה הפירוש כאן: „אף משה ואהרן כן עשו“, דכאשר ראו משה ואהרן את ההתלהבות הגדולה שאחזה את כלל ישראל בעשית מצות פסח, כללו אף הם את עצמם בתוך כלל ישראל. (מהרי"ד)

כתיב: זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו (שמות י"ב מ"ג). איתא במד"ר (פרשה י"ט): ד"א זאת חוקת הפסח וכו' יהי לבי תמים בחקיק זה חוקת הפסח וחקת ירה אדומה. למה, ששניהן דומין זה לזה וכו' ואי אתה יודע אי זו חוקה גדולה מזו וכו' ומי גדולה, הפרה, שאוכלי פסח צריכין לה, שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת. הוי כל בן נכר לא יאכל בו. ע"כ. מה שהמדרש דורש הפסוק יהי לבי וגו' על פסח ופרה הוא משום שכתוב „בחקיק“ לשון רבים, דמשמע שני חוקים. וב"י משה כתב דמה שהמדרש מסיים „הוי כל בן נכר לא יאכל בו“ אינו שייד למימרא הזאת אלא למימרא שלאחריה. ואפשר לפרש דברי המדרש שיהיו בלי גמגום.

דהנה איתא במדרש שתשובה נקראת חוק. והענין הוא, דבאמת קשה מאד שאיש ישראל יחזיק א"ע שעשה תשובה שלימה

שום שפסח הקב"ה וכו'. וקשה, דהול"ל פסח שהיו אבותינו אוכלים במצרים, דהא רק במצרים פסח על בתי בני, ולא בזמן שהיה ביהמ"ק קיים. ונראה על פי מה שפירש המהר"ל מפראג את הפסוק: „זכר עשה לנפלאותיו“, דאף בזה"ז בהגיע פסח פורים וחנוכה וכדומה, מתעוררים הנפלאות שהיו מאז ומקדם. וז"ש זכר עשה לנפלאותיו, שתמיד כשבאה העת של הנפלאות, מתעוררים הנפלאות והחסדים שנעשו לאבותינו בימי קדם, ע"כ. וזו כונת בעל הגדה, פסח שאכלו אבותינו בזמן שביהמ"ק היה קיים על שום מה, בשלמא פסח שאכלו כשיצאו ממצרים היה הטעם על שפסח על בתי בני, אבל בזמן ביהמ"ק לא היה אז הנס הזה, וא"כ מדוע עשו אז פסח. ומתרץ, שאף בזמן ביהמ"ק פסח על בתי בני, כמו בזמן שהיו במצרים, דכשמגיע זמן הפסח מתעוררים אותן הנפלאות והחסדים על ישראל. (מהרי"ד)

כפר' בא (שמות י"ב כ"א) כתיב ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו וכו' ושחטו הפסח. ולכאורה אינו מובן למה קראו כאן פסח טרם שכתוב ענין הפסיחה שכתוב רק אח"ז, והול"ל רק משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו. אמנם ידוע דגאולת מצרים היה בהמתקה מהשם אלקים שהוא אכטד"ם שמספרו ע"ד שנרמז בהכתוב בטחו בה' עדי ע"ד, שורש המתקה. ולכן מרמז ושחטו הפסח, כלומר לשחוט ולחלק אותיות פסח, שמחציתו עולה במספר ע"ד שורש המתקה, ובזה כל הדינין נמתקו. (מהר"ש)

בפסח מצרים כתיב: וילכו ויעשו בני"כ כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו (שמות י"ב כ"ח), ופירש"י ז"ל: להגיד שבחן של יישראל שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן. ומהו כן עשו — אף משה ואהרן כן עשו. ולכאורה יפלא, האם היה עולה ח"ו

וְאִמְרָתָם זֶבַח פֶּסַח הוּא לִי אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ
 אֶת מִצְרַיִם וְאֵת בְּתִינוּ הִצִּיל נִקְדַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

מדרש בחידוש

אצלו. ולא אמר ואותנו הציל לפי שהשכינה נכנסה בבתי ישראל והאירה מכבודה בתוכם. ויהי הציל כמו הצהיל מל' להצהיל פנים משמן, דמוסיפין ודורשים.

אמרי קודש

מה שצריכים לתקן על שלא עשו מצוות באותו הזמן זה לא ידע אחד מהשני, כי תיקון זה תלוי בגודל החרטה והצער על מה שעבר, וזה אין יודע בו רק הקב"ה לבדו. וע"ז כתוב וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים, שרק ה' ית' ידע מגודל תשובתם וגודל תיקונם.

והנה פרה אדומה מורה על תשובה שלמה שמעשיה שבעה שבעה, והיא רומזת לחלק השני של התשובה אשר האדם בעצמו אינו יכול להגיע אליו כמו שהאדם אינו יכול לטהר א"ע מהטומאה רק ע"י אפר הפרה שה' גזר שיטהר את האדם. וממחרת הפסח ציוה השי"ת על מצות ספירת העומר שגם היא מורה על תשובה שלימה כמו הפרה, שהיא ג"כ ז' פעמים ז'. ולכן נצטוינו במצות ספירת העומר אחרי מצות הפסח לרמז לנו שאחרי שאיש ישראל עושה כל מה שנצטווה עוזר לו הקב"ה ומתקן גם מה שהאדם בעצמו אינו יכול לתקן, כי מצות הפסח היתה לעזוב את מעשיהם המקולקלים, כדאיתא במדרש (פרשה ט"ז) משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן ושחטו אלהיהם של מצרים, ומצות ספירת העומר רומזת לתשובה שלימה אשר אינה אפשרית על ידי האדם בעצמו רק ה' ית' גומר אליו. וזו כוונת המדרש הה"ד יהי לבי תמים בחקיק זה חוקת הפסח וחוקת פרה אדומה למה ששניהן דומין זה לזה וכו', היינו ששני החוקים רומזים לתשובה והתשובה ג"כ נקראת חוק כנ"ל, שחוקת הפרה מורה על חלק התשובה שאי אפשר לאדם להגיע אליו בעצמו רק ע"י ה'

ואת בתינו הציל. פי' לקחנו לחלקו כמה דאת אמרו ויצל אלקים את מקנה אביכן ויתן לי. אף כאן נשא אותנו על כנפי נשרים והביא אותנו

כראוי, כי „מי יצדק לפניך בדיון“, אלא שהיא מצוה כשאר מצוות התורה ואיש ישראל צריך לעשותה, ואף שלא יוכל להגיע לתשובה שלימה מ"מ א"א להיפטר ממנה. נמצא, דמה שהתשובה מתקבלת לפני הקב"ה הוא חוק שחקק ה' ית'. והנה בתשובה ישנם שני ענינים: א', שצריך לשוב בתשובה מעצם העבירה, מה שדרך במקומות שאינם טובים, במקומות המקולקלים; ועוד צריך האדם לחשב עם נפשו דהלא באותו הזמן שעשה העבירה היה ביכולתו לעשות מצוות ולהתענג באור ה' לעלות מעלה מעלה, כמו שהיתה תכלית כוונת בריאת האדם בעוה"ז. והנה על מה שהאדם מחשב עם עצמו על מה שהלך במקומות המקולקלים במעשים לא טובים יוכל להחליט בדעתו ולקבל על עצמו שלא ישוב עוד לילך בדרכו הרעה, ואז יהיה הסי"ת בעזרו וישמרהו שלא יכשל עוד, אבל מה שהאדם צריך לתקן מה שהיה ביכולתו לזכות באותו זמן — זה אי אפשר לתקן ע"י האדם בעצמו, וע"ז סדרו לנו חז"ל בברכת הטיבנו שאיש ישראל יתפלל להשי"ת הטיבנו אבינו לתורתך וכו' והתזירנו בתשובה שלימה לפניך, דהיינו שאנחנו נעשה כל מה שביכולתנו והשאר יוגמר על ידי ה' ית' כדכתיב הטיבנו ד' אליך ונשובה. ואיתא בתר"י וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים דכל אחד מישראל עמד בפ"ע בלב נשבר בשפיכת לבו לפני ה' יתברך ואחד לא ידע גודל שבירת לבו של חברו, והיינו דלגבי מה שהיו צריכים לשוב בתשובה על מעשיהם המקולקלים בודאי ידעו כולם, אבל

יתברך והיא התשובה השלימה, וחוקת הפסח רומזת לחלק התשובה שאיש ישראל מחשב עם עצמו על מה שהלך במקומות לא טובים במעשים מקולקלים. ובאמת שגם חלק זה של התשובה אין יכול האדם בעצמו להגיע אליו בשלימות, אלא שהוא מקבל על עצמו שלא לשוב עוד לדרכיו הרעים והשי"ת עוזר לו שיוכל להגשים את מה שקבל עליו, ולכן נקרא גם הוא חוק.

ומסיים המדרש: ומי גדולה, הפרה, שאוכלי הפסח צריכין לה, שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת, כי אחרי שעשו את הפסח וקבלו על עצמם שלא לעשות עוד מעשים מקולקלים זקוקים עדיין לתיקון שאינו אפשרי ע"י האדם בעצמו, אשר אליו רומזת הפרה, כנ"ל. והביא המדרש את הפסוק ולקחו לטמא, שהוא לשון יחיד, דדרשו בגמרא: איש כי יהיה טמא לנפש וכו' איש נדחה ואין ציבור נדחין, דכללות ישראל אינם נדחים ח"ו אף פעם, וההלכה היא שבעת שאין הציבור נדחין אין נדחה גם היחיד בטומאת עצמו ע"י שאין הציבור נדחין. והכוונה, דלפעמים כאשר עושה האדם חשבון נפשו עלול הוא ח"ו ליפול ברוחו מכל וכל ולהתייאש לגמרי ח"ו, לזאת צריך האדם להתחזק ולעשות מה שביכלתו ולכלול את עצמו בתוך כלל ישראל ואז השי"ת בודאי יעזור לו, כי על ידי קדושת כללות ישראל גם היחיד אינו נדחה. ורש"י ז"ל פי': כל בן נכר לא יאכל בו — שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, וזה שמסיים המדרש שנאמר ולקחו לטמא וגו' (לשון יחיד) הוי כל בן נכר לא יאכל בו (מי שנתנכרו מעשיו וכו'), היינו דאם מתרשל ומתייאש ח"ו לגמרי ואינו כולל את עצמו בכלל ישראל אלא הוא יחיד בפ"ע אז לא יאכל בו, אבל כשאיש ישראל מחזק עצמו ועושה כל מה שביכלתו ומשתוקק ומתגעגע להשי"ת שיעזרהו לזכות לתשובה שלמה, אז ע"י קדושת כללות ישראל גם היחיד אינו נדחה. והשי"ת יעזור לנו לזכות לקדושת התורה ולהכלל בקדושת כלל ישראל ישתקבל תשובתנו בשלימות. (מהר"י)

פסח. ובחודש הראשון בארבעה עשר יום לחודש פסח לד' ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג שבעת ימים מצות יאכל וגו'. והקרבנות אשר לד' וגו' (במדבר כ"ח ט"ז). ודקדק א"א ז"ל למה מתחילים בקריאת קרבנות המוספין של פסח בפסוק ובחודש הראשון בארבעה עשר, שאינו שי"ך למוסף של יום ט"ו. ואמר, דאיתא בזוה"ק: „והאי לילה (של יציאת מצרים) הוי נהיר כתקופת תמוז“. וע"כ קורין ובחודש הראשון בארבעה עשר וגו', לרמוז שעל ידי שהיה הלילה נהיר נתאחדו י"ד וט"ו בקדושה אחת ליום אחד, אד"ק ז"ל.

וי"ל קצת יותר באריכות, דאיתא במסכת תענית כ"ז: כשהודיע הקב"ה לאברהם ענין הקרבנות אמר תינח בזמן שביהמ"ק קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם. והשיבו הקדוש ב"ה שכל זמן שיקראו סדר המוספין אני מכפר להם. ובפרשת בא כתיב ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים וגו' וידעתם כי אני ד'. ודקדק א"א ז"ל שמתחיל לשון יחיד ונוכח למרע"ה, ומסיים וידעתם — לשון רבים. ואמר בשם אא"ז ז"ל שפירש הא דכתיב ולמען תספר לשון נוכח למרע"ה כי בניו של משה לא היו ביצי"מ, כדכתיב (שמות יח, ה) ויבא יתרו וגו' ובניו ואשתו אל משה אל המדבר, דמשמע שעד עתה היו במדין, והקב"ה סיבב זאת כדי שהמספר הראשון של יצי"מ יהיה משרע"ה, והוא ידע לספר היטב יצי"מ, והכניס עי"ז קדושה ואמונה בלבבות ישראל. וזו כוונת הכתוב ולמען תספר באזני בנך ובן בנך — אתה תהיה המספר הראשון ותכניס קדושה ואמונה בישראל, וידעתם כי אני ד' — שעל ידי סיפורך תיעשה הכנה לדורות שיוכלו כל ישראל לספר לדורות הבאים את הנסים שעשה הקב"ה ביצי"מ, ותושפע עליהם קדושה ואמונה איתנה אף שלא היו בפועל ביצי"מ. אד"ק ז"ל. וקרבו פסח הוא בכלל יצי"מ, כדכתיב אשר פסח על בתי בני, וממילא רומז ג"כ על הנס שהיה הלילה נהיר כתקופת תמוז, ועל כן

במקום אשר יבחר ד' אלקיך בו ופנית בבקר והלכת לאוהלך. ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לד' אלקיך (דברים ט"ז). ורש"י ז"ל מדייק על לשון עצרת וכותב שני פירושים: עצור עצמך מן המלאכה. ד"א כנופיא של מאכל ומשתה, ע"כ.

ולפי הנ"ל יתבאר לשון עצרת, דעצרת הוא לשון סחיטה, כמו שכתב הט"ז בהל' סוכה, והיינו שנעצרה ונמשכה הקדושה מהלילה הראשון גם על להבא. (מהר"א)

בתורה נקרא חג הפסח בשם חג המצות מפני שמחויבים היו להקריב קרבן פסח רק בערב החג, ולאכול אותו עד חצות הלילה, אבל מצות אוכלים כל שבעה. (מהר"ש)

כתיב: ואכל מכל (בראשית כ"ז ל"ג). במד"ר (ב"ר פר' ס"ז): „אמר לו עיקרו של דבר מה האכילך אמר לו איני יודע, אלא טועם הייתי טעם פת טעם בשר טעם דגים וכו'. אמר ר' ברכיה כיון שהזכיר בשר מיד בכה, אמר: אני קערה אחת של עדשים האכילני ונטל את בכורת, אתה שהאכילך בשר אעכ"ו". ואמר א"א ז"ל הענין, דאיתא ברש"י (לעיל פסוק ט') שסעודה זו היתה בליל פסח זכר לקרבן פסח. ואיתא שהפסח רומז לעתיד לבוא, ובזוה"ק איתא דהברכות שנתברך יעקב כאן יקוימו לעת"ל. ולכן בכה עשו כשאמר לו שהרגיש טעם בשר, כלומר הקרבן פסח, שידע שיקוימו הברכות לעתיד לבוא, אד"ק ז"ל. וי"ל עוד, דרש"י פירש שני גדיי עזים — אחד לפסח ואחד לחגיגה. והא דהיו צריכים להביא חגיגה הוא כדי שהפסח יאכל על השובע. והטעם שהפסח היה צריך להיות נאכל על השובע איתא בתוס' פסחים ק"כ. בשם הירושלמי, דכיון דכתיב בפסח ועצם לא תשברו בו, על כן היה צריך לאכול על השובע כדי שיאכלוהו במתינות. וכיון שנאכל במתינות היה מיוחד לעבודתו ית"ש כדאיתא בשו"ע (או"ח סי' רל"א) בכל דרכיך דעהו שצריך ליחד עניני העולם הזה לעבודתו ית"ש. ואיתא בקדמונים דכאשר האדם מייחד

מוזכרים קרבן פסח של י"ד שרומז ליצי"מ יחד עם קרבנות המוספין, דקריאת הקרבנות רומזת על זמן הגלות כדא' במסכת תענית דהקריאה בזמן שאין בית המקדש קיים היא במקום הקרבת הקרבנות, לרמז שמשה רבנו עשה הכנה ביצי"מ גם לדורות בזמן הגלות שאין ביהמ"ק קיים שנוכל להמשיך הקדושה לדורות.

וי"ל עוד, כשנוסיף לדקדק למה מוזכר בפר' מוספין ענין אכילת מצה, דכתיב שבעת ימים מצות יאכל, דאיזה שייכות יש לאכילת מצה בענין הקרבנות. ויש לומר, דאיתא בספח"ק שביליל פסח זוכים ישראל להתעלות למעלה ממדרגתם, וענין ספירת העומר הוא שאנו בעצמנו נעשה הכנה לקבל התורה, וגמירי מיהב יהבי משקל לא שקלי, וע"י הכנתנו נשארת הקדושה שזכינו בה בליל פסח למעלה ממדרגתנו. ויש לומר, שזה הרמז שהיה הא' לילה נהיר כתקופת תמוז, כי אז זכו ישראל בליל פסח לקדושות גדולות למעלה ממדרגתם, והאיר הלילה ונתאחד עם יום ט"ו, כדי שתשאר הקדושה שזכינו באותו הלילה גם על ט"ו, וממילא נשארת לתמיד בלי הפסק. וע"כ קורין גם שבעת ימים מצות יאכל, כמו שכתב רש"י ז"ל בפר' ראה כי שבעת ימים רשות לאכול מצה ובלילה הא' חובה, והרמז ג"כ כי שאר ימי החג אף שאין בהם חיוב לאכול מצה אף על פי כן כתיב שבעת ימים מצות יאכל, שאוכלים מצה של רשות, כי הקדושה של לילה הראשון שהכתוב קבעו חובה נמשכת לימים הבאים ביחוד בחג הפסח. ובזה יש לפרש הפסוק מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה כאלה תעשו ליום שבעת ימים וגו' על עולת התמיד ונסכה. דלכאורה למה כפל על עולת התמיד, דהא כבר כתוב בתחילה מלבד עולת הבוקר. וע"פ הנ"ל יתפרש שהתורה רמזה לנו דקדושת שבעת ימי הפסח — אשר אז אנו זוכים למדרגות גדולות — נשארת לתמיד, כשנעשה ההכנה הראויה.

ולפי"ז יש גם לומר דכתיב וזבחת פסח לד' אלקיך צאן ובקר וגו' ובשלת ואכלת

יגע במצה ויראנה למסובים ויאמר :

¹²³⁴⁵⁶⁷מצה זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא

סדר ש ב ח י ד ו ש

אוצר החכמה

בשמירתה כראוי שכן כתיב ושמרתם את המצות. אלא שגם הפסח והמרור חייבים אנו להזכיר כדי לעורר הרחמים ויראה מרירותנו ויפסח על הקץ ויגאלנו. ומה שאמר על שום שלא הספיק בצקן

מצה. עקר הזכירה מהשלשה דברים שאמר רבן גמליאל שחייב אדם להזכיר בלילה הזה היא המצה להיותה מצוה מן התורה גם בזמן הזה. כי גם המרור הוא מדרבנן. ולמען יתר לב

א מ ר י ק ו ד ש

בהרגלכם; ואף שהיצר הרע מקטין בעיניו את החמורות ועושה אותם לקלות, אבל הברירה בידכם לבלתי שמוע אל השופט זקן וכסיל הלזה, וזהו „ומקלכם בידכם“, הנקלה בעיניכם, בידכם ניתנו בלתי עשות כעצתו, ולעשות רצונו יתברך ויתעלה.

ויקד העם וישתחוו. ובפסוק שלאחריו (שמות י"ב כ"ח) כ' וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו. פי' רש"י: מהו כן עשו? אף משה ואהרן כן עשו. וקשה מה הוא החדוש דגם משה ואהרן קיימו את המצוה, האם יעלה על הדעת ח"ו שלא יעשו. ונ"ל דמצות קרבן פסח היתה המצוה הראשונה שקיימו ישראל ביציאת מצרים, וכיון דעדיין לא הורגלו במצוות לא ידעו איך לעשות מצוה זו בשלימות בקדושה ובטהרה, על כן הסכימו כולם שיעשו המצוה כאשר צוה ה' את משה ואהרן, כלומר, שהיו מכוונים בעשיית המצוה שתעלה לרצון לפני ה' עם כוונת מעשה המצוה של משה ואהרן, דהם בודאי עשו המצוה בשלימות. ואומרת התורה דאף משה ואהרן כן עשו, היינו, שגם משה ואהרן חשבו כן בדעתם איך אפשר לקיים מצוה ראשונה זו בשלימות, ע"כ היו מכוונים לכלול עצמם במעשה המצוה שיעשו כלל ישראל, דמצוה הנעשית ע"י כלל ישראל היא בודאי בשלימות. (מהר"ש)

מצה זו שאנו אוכלים על שום מה.

על שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה וגאלם, שנא' ויאפו את

עניני העולם לעבודתו ית"ש יש לו שייכות גם לעניני העולם, על כן כיון שאמר לו שהרגיש טעם קרבן פסח בבשר זה, כדברי א"א ז"ל, ממילא נתייחדו עניני העולם לעבודתו יתברך שמו ויש לו שייכות גם לעניני העולם. והובא (עמ' ע') בשם אא"ז ז"ל שיעקב אבינו זכה לקדושה שלא במקומה, והיינו שיעקב המשיך חסדים ורחמים לבנ"י גם לזמן הגלות, וכיון שעל ידי אכילה זו נתייחדו עניני העולם לה' ובגלל אכילה זו נתברך יעקב, ממילא נמשכו השפעות טובות לישראל לכל הזמנים, וגם כשיהיו בגלות לא יוכל עשו להרע להם כרצונו, ולכן בכה. (מהר"א)

ואמרתם זבח פסח הוא לה'. ובפסח

מצרים נאמר: וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם וגו' (שמות י"ב י"א). דהיה צריך לכתוב רגליכם בנעליכם, כי את הרגל שמים בתוך הנעל ולא את הנעל בתוך הרגל. ונראה לפרש בדרך רמז דהתה"ק מלמדת לאדם דעת שימשול על טבעו ולא שהטבע ימשול בו ויטהו מני דרך, כי מטבע החומר העכור להטות אל החטא ואל המרי, ועל כן ישליך האדם את הרגלו ובמתג ורסן יטה את טבעו לדרך הישר העולה בית אל. למשל, בדבר שפתים שהם אך למחסור וברוב דברים לא יחדל פשע ישים מנעול, כלומר מסגרת, לפיו שלא ידבר דברים בטלים. וזהו הפירוש: „ונעליכם“ — מלשון מנעול הסוגר, „ברגליכם“ —

וְגֵאֲלָם, שְׁנֵאמַר, וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגוֹת מִצּוֹת כִּי
לֹא חֶמֶץ כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֵמָה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם:

מדרש בחידוש

האנשים שבאו לעולם הוא היה קדוש מכלם כמו
החלה בעסה. ואולם כשם שיש הפרש בין עסה
לעסה, כי עסה של חטים ויש של שעורים
ויש של קטנית וכיוצא, כן יש הפרש בין אומה
לאומה. והאומה ישראלית משולה לחטים במקומות
רבים. ועל כן היצה"ר מושל בהם יותר מבשאר
האומות. והנה כשבא אברהם ופרסם אלוקותו
יתברך בעולם היה להם לכל האומות להאמין אליו.
כי מתוכח היה עם הפילוסופים שבזמנו ומכריח
אותם בראיות שיש אלוה שליט על הכל וכי
הוא ברא העולם כמוזכר בדברי הקדמונים. ועכ"ז
הואיל ומנהג אבותיהם בידיהם לא נחשב להם
כל כך לעון אם לא שינו מנהגם כי קשה הוא
להסתלק מאמונה לאמונה. וגם אברהם לא עשה
מופתים לחייבם שיאמינו ולא דבר אליהם בשמו
יתב' כמו נביא, כי לא נצטוו בכך. אבל כאשר
יצאו ישראל ממצרים ונתפרסם אלוקותו ית'
ייכלתו בכל העולם כי שגור הוא בפי הכל, היה
להם לכל האומות להתגייר או לפחות להאמין
שאין אלוה כאלקינו זה. והם עם היות שנבהלו
ורעדה אחזתם ונמוגו עכ"ז לא קמו ולא זעו
מיראתו יתברך. אדרבה בקשו להודווג עם ישראל

של אבותינו להחמיץ רוצה לומר כדי שלא יחמיצו
אבותינו שהיו במצרים כי כבר נכנסו במ"ט שערי
סומא, ומצה הוא מלשון מצץ כלומר שמצץ אותנו
מתוכם. ועל כן נקראת העוגה מצה.

ואולם ראוי לדקדק בלשון המגיד שאמר על
שום שלא תספיק בצקן של אבותינו להחמיץ. כי
להחמיץ הוא פועל יוצא כמו להצדיק להעתיך
להמטיר וכיוצא והיל"ל לחמץ או להתחמץ. עוד
אמרו עד שנגלה עליהם הקב"ה וגאלם דמשמע
שאחר שנגלה עליהם החמיצה. ואם האמת שלא
החמיצה כלל היל"ל על שנגלה עליהם. עוד מה
ראה היא זאת שהביא מפסוק ויאפו את הבצק
אשר הוציאו ממצרים שנוכל להבין שלא החמיצה
בצקן על שנגלה עליהם, כי מהפסוק נראה שלא
החמיצה לפי שגורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה
להחמיצה. והטלטול שמטלטלים ומניחים אותם
בלכתם עכבה שלא החמיצה שכל זמן שעוסקין
בבצק אינה באה לידי חימוץ.

אמנם צריך לדעת כי המין האנושי נקרא
עסה כי על כן דימו רז"ל היצה"ר לשאור
ואמרו שאור שבעסה מעכב. וכן אמרו כי אדם
הראשון חלתו של עולם היה. כלומר שלגבי כל

אמרי קודש

רואה שישראל מתכוונים בזריזות ובקדושה
לאפות מצות כדי לקיים מצות מצה, הרי
הוא שולח מלאכים מן השמים שישגיחו לבל
תחמיץ העיסה.

כ"ק מרן מהרי"ד ז"ל אמר: מעולם לא
ידעתי הטעם שנוהגים לאכול בפסח חמיצה
מסלק שקוראים „בורשט". ושאלתי את זה
להרבה גדולים ולא ידעו לענות. עד שנודמן
לי להיות עם גדולי ליטא, והם אמרו לי הטעם
לפי שכתוב כל מחמצת לא תאכלו, והצדוקים
אומרים שכל דבר שיש לו טעם חמוץ אסור,
וכדי להוציא מלבם מדקדקים לשתות בורשט.

הבצק אשר הוציאו ממצרים עגות מצות כי לא
חמץ. הכונה היא: מצה זו שאנו אוכלים על
שום מה — על מה אני סומכין שאין בה
אפילו משהו חמץ? האידך יכולים לזוהר מזה?
וע"ז מתרצים: שנאמר ויאפו את הבצק עגות
מצות כי לא חמץ, התורה מעידה שלא
נתחמץ, הרי שבהשגחה עליונה היה, א"כ גם
אנו סומכין על ההשגחה העליונה שבודאי לא
היה שום חשש חמץ. (מהרי"י)

וכ"ק מרן מהרי"ד ז"ל נוהג היה לומר
בשם הרה"ק מסטרליסק ז"ל, דבאמת אם
מים מתחברים עם הקמח, קשה עד למאד
שלא יחמיץ כלשהוא, אלא כיון שהקב"ה

יגע בקערה ויאמר :

מְרוֹר זֶה שְׁאֲנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוֹם מָה, עַל שׁוֹם שְׁמֵרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת
חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּצְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר, וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבוּדָה קָשָׁה בְּחוּמְרָא
וּבִלְבָּנִים וּבְכָל עֲבוּדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל עֲבוּדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָּהֶם בְּפָרֶךְ :

מדרש בחידוש

מְרוֹר. רִאשׁוֹי לַחֲקוֹר לָמָּה זֶה בָּחַר רַ"ל בַּחֲזוֹרָה
יוֹתֵר מִבְּמִרְרוֹ. כִּי הִנֵּה הַכְּתוּב צוּה לֹאכּוֹל הַפֶּסַח
עַל הַמִּרְרוֹר וּבִשְׁלֵמָא אֵלּוּ לֹא הִיָּה נִמְצָא שׁוֹם עֹשֶׂב
שִׁשְׁמוֹ מְרוֹר, הֵייוֹ יִכּוֹלִים לִיטּוֹל הָעֵשֶׂב שִׁיטֵּב
לָנוּ, אוֹ אֲשֶׁר יִרְאֶה יוֹתֵר נוֹטָה אֶל הַכּוֹנֶה בִּשְׁמוֹ.
אֲבָל מֵאַחֵר שִׁישׁ עֹשֶׂב שִׁשְׁמוֹ מְרוֹר, כִּדְתַנֵּן אֵלּוּ
יִרְקוֹת שְׂאֵדָם יוֹצֵא בָּהֶם יְדֵי חוּבָתוֹ בַּפֶּסַח חֲזוֹרָה
עוֹלְשִׁין תִּמְכָּא חֲרַחְבִּינָא וּמְרוֹר לָמָּה הִנִּיחוּ הַמְּפֹרָשׁ
בַּכְּתוּב וּלְקַחוּ הַחֲזוֹרָה. וְאִפְשָׁר שֶׁמִּפְנֵי זֶה אָמְרוּ
חֲכָמִים מִצּוֹה בַּחֲזוֹרָה דְּמֵאֵי חֲזוֹרָה חֲסָא מִשׁוֹם דְּחָס
רַחֲמָנָא עֲלֵן, כִּאִילּוּ יֹאמְרוּ אִמֵּת הוּא שֶׁהִיָּה רִאשׁוֹ
לִיטּוֹל הַמִּרְרוֹר הוּאִיל וְהוּא מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה. אֲבָל
כִּיּוֹן דַּחֲזוֹרָה הוּא הַחֲסָא וְהַקְבָּ"ה חָס עֲלֵן וּפְרָקֵן
ע"כ מִצּוֹה בַּחֲזוֹרָה. אֵךְ עכ"ז עֲדִיין צְרִיכִין אֲנוּ
לְמוֹדַעֵי דְּמֵאֵי דְּהוּא הוּא, וְאִם חָס רַחֲמָנָא עֲלֵן
וְעַם כָּל זֶה צוּנוּ לֹאכּוֹל הַפֶּסַח עַל הַמִּרְרוֹר, וְהַצִּיּוּי
הִיָּה אַחֵר הַגְּאוּלָּה, לֹא הִיָּה לָנוּ לְהַחֲלִיפוֹ בַּחֲזוֹרָה
אִם לֹא הִיָּה בּוֹ טַעַם הַגּוֹן. וְלִכֵּן הִנֵּרָא לֹמַר הוּא
כִּי רֹאוּ חֲכָמִים שְׁכָל הָעֹשֶׂבִים הַכְּשֵׁרִים לְמִרְרוֹר הֵם
רִמּוֹ לְכָל הַגְּלוּיּוֹת, וְהַמִּרְרוֹר הוּא רִמּוֹ לְגָלוּת מִצְרִים,
וְהַחֲזוֹרָה לְגָלוּת הַזֶּה וּלְפִי שְׁאֲנוּ צְרִיכִים לְעוֹרֵר
הַרְחָמִים לְהִבְיָא גּוּאֵל לְגּוּאֲלָנוּ, עַל כֵּן אָמְרָנוּ
שֶׁמִּצּוֹה בַּחֲזוֹרָה. וְאִפְשָׁר שֶׁבְּכָל זְמַן מִהֲזַמְנִים הֵיוּ
לּוֹקְחִים הָעֹשֶׂב שֶׁהִיָּה רִמּוֹ אֶל גְּלוּתָם. וְסִדְרָם הוּא
כֵּךְ: מְרוֹר כִּנְגַד גְּלוּת מִצְרִים עַל שֶׁם וַיִּמְרְרוּ אֶת
חַיֵּיהֶם בַּעֲבוּדָה קָשָׁה. חֲרַחְבִּינָא כִּנְגַד גְּלוּת בָּבֶל
שֶׁהַחֲרִיבָה אֶרְצָנוּ וּבֵית קֹדְשָׁנוּ וְתַפְאֶרְתָּנוּ. תִּמְכָּא
כִּנְגַד גְּלוּת מִדֵּי שֶׁהִשִּׁי"ת תִּמְכֵּם וְסִמְכֵם בְּבִנּוֹת
הַבַּיִת נִגַד רִצּוֹן הָאוֹיְבִים הַמִּקְטָרְגִּים עֲלֵיהֶם. אִי
נִמִּי סִמְכֵם שֶׁלֹּא יִפְּלוּ בַּעֲצַת הַמֶּן. עוֹלְשִׁין כִּנְגַד
גְּלוּת יוֹן שֶׁגִּזְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ תוֹרָה.
וְעַל כֵּן קִרְאָם עוֹלְשִׁין שֶׁהוּא נוֹטְרִיקוֹן עוֹל שִׁין
מִלְשׁוֹן שִׁינּוֹן, כְּלֹמֶר נִטְלוּ מֵהֶם עוֹל שִׁינּוֹן. אוֹ
מִלְשׁוֹן שִׁין סְלַעִים שֶׁפִּירוּשׁוֹ חוּזֵק כִּי הֵיוּ מַכְבִּידִים

כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה עֲמֶלֶק וְסִיחּוֹן וְעוּג וּמִלְכִּי כְּנַעַן.
וְהַחֲמִיצוּ לֵבָם יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִיָּה וְעַל כֵּן רִאשׁוֹ
לְעוֹנֵשׁ. וְזוֹהוּ שְׂאֵמֶר הַמְּגִיד. מִצָּה זֶה שְׁאֲנוּ אוֹכְלִים
עַל שׁוֹם מָה עַל שׁוֹם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בִּצְקָן שֶׁלֹּא
אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרָהִם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לְהַחֲמִיץ אֶת הָאוֹמֹת.
הֵייוֹ לְהוֹדִיעַ הַחֲמִיץ שֶׁבָּהֶם כְּדִי לְחַיִּיבָם וְיַעֲנִשׁוּ
עַל סִרְבָּנוֹתָם. עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם עַל הָאֲבוֹת הַקְבָּ"ה
וְגִאֲלָם כִּי גַם הֵם הָיוּ בַּמִּצְרִים שֶׁנֶּאֱמַר נִגַד אֲבוֹתָם
עָשָׂה פֶּלֶא. וְנִגְלָה עֲלֵיהֶם הַקְבָּ"ה בְּנִסִּים וּבִנְפִלְאוֹת
וּמוֹפְתִים רַבִּים. וְאִזּוֹ נִיכַר הִימוּצָם בְּמָה שֶׁלֹּא
הָאֲמִינִי שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ אֵין אֱלֹהִים זֹלָתוֹ. וְעַל כֵּן
אֲנוּ אוֹכְלִים אֶת הַמִּצָּה לְמַעַן תֵּהָא יִרְאָתוֹ יִתְבָּרֵךְ
תְּמִיד נִגַד עֵינֵינוּ. בְּזִכְרָנוּ שֶׁהוּצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְצוּנוּ
הַמִּצּוֹת הַנִּרְמְזִים בְּמִלַּת מִצּוֹת דְּאוֹתִיּוֹתֵיהֶן שׁוֹת.
וְהִבְיָא רִאשׁוֹ מִפְּסוֹק וַיֹּאפּוּ אֶת הַבִּצָּק עוֹגוֹת מִצּוֹת
כִּי דִּי הִיָּה שִׁיאֵמֶר וַיֹּאפּוּ אֶת הַבִּצָּק מִצּוֹת כִּי
גִּירָשׁוּ מִמִּצְרַיִם. אֵךְ הַכּוֹוֶנָה לֹמַר כִּי עוֹגוֹת הִיָּה
שֶׁמֶם וְקִרְאָם עֲכָשִׁי מִצּוֹת עַל שֶׁם הַמִּצּוֹת הַנִּרְמְזוֹת
שֶׁם. וְכִדִּי שֶׁלֹּא נִחְמִיץ לְבָנוּ כְּמוֹ הָאוֹמֹת שֶׁהַחֲמִיצוּ,
וְכִמָּה הִרְאוּ חֲמוּצָם בְּמָה שֶׁגִּירָשׁוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִיָּה
לָהֶם לְצִאָת עַמָּם כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ הָעֶרֶב רַב. שֶׁעַם הִיָּה
כִּי עָשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי ה' בַּעֲשִׂיַת הָעֵגֶל אֵין לֹמַר
שֶׁמוֹטֵב הִיָּה לָהֶם אֵלּוּ לֹא יִצְאוּ כִּי עֲדִיין זְכוֹת
נִשְׁמָר לָהֶם עַל כִּי נִכְלְלוּ בַּקְדוּשָׁה וְאִם הֵיוּ כָּל
הַמִּצְרִים עוֹשִׂים כֵּן אֵין סִפֵּק שְׁכָל הָאוֹמֹת הֵיוּ
בְּאִים לְהַתְּגַיֵּר, מָה שֶׁלֹּא עָשׂוּ בְּרִאוֹתָם שֶׁהַמִּצְרִים
הִקְשׁוּ עֶרְפָם הֵגֶם כִּי לָקוּ. וְנִשְׁאָר לָהֶם מְקוֹם לֹמַר
הַמִּצְרִים הֵיוּ שֶׁם בְּפֹעֵל וַיִּדְעוּ הָאִמֵּת שֶׁהוּא יִת'
הוּא אֱלֹהֵי הָעִבְרִים בְּלִבָּהּ, וְאִם הִיָּה רִאשׁוֹ לְהִאֲמִין
שֶׁאֵין אֱלֹהִים בְּלָתוֹ הֵם הֵיוּ מֵאֲמִינִים בּוֹ. וְהוּאִיל
וְהֵם לֹא זָווּ מִעֲבוּדָתָם מָה לָנוּ לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מֵהֶם.
אֵךְ אֵינָה טַעֲנָה מִסְפֶּקָתָה כִּי הִיָּה לָהֶם לֹמַר שׁוֹטִים
הֵם וְכִבְרָה נִדְעוּ בַּשְּׁעִרֵיהֶם כִּי עֲקָשִׁים הֵיוּ לְהִיּוֹתָם
יִכּוֹלִים לְמַנּוּעַ כָּל הַמַּכּוֹת שֶׁהוּכּוּ וְלֹא מִנְעוּם.

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיֵּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם,
שֶׁנֶּאֱמַר, וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרָה זֹה עָשָׂה יי' לִי בְּצֵאתִי
מִמִּצְרַיִם, שֶׁלֹּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלִבָּד גָּאֵל הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֱלֹא אֶף אוֹתָנוּ
גָּאֵל עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר, וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הִבִּיא אוֹתָנוּ לְתֶת לָנוּ אֶת
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבוֹתֵינוּ:

מדרש בחידוש

היה. אמנם אפשר לומר כי הואיל וכל ימי היות
ישראל על אדמתם היו אומרים ואותנו הוציא משם
והם לא יצאו בפועל, כמו כן אנו יש לנו לומר
ואותנו הוציא. אך הנכון הוא כי אלו לא הוציא
אז הקב"ה את אבותינו משם הרי אנו בנינו
ובני בנינו משועבדים היינו שם, ועל כן חייב
אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. וכוונתו
ית' להוציאנו משם למען הביא אותנו דוקא לתת
לנו בפרטות עם שאר כל ישראל את הארץ אשר
נשבע לאבותינו, ועל כן לא אמר אשר נשבע
לאבותינו לתת לנו דהוה משמע שהם דברי ישראל
המחזיקים בארץ בעת ההיא, אלא אמר לתת לנו
וכו' כלומר נשבע לאבותינו לתת אותה להם ולנו
בזמן אחד שהיא אחר התחיה. ואילו היינו עומדים
במצרים מעט יותר לא היה מציאות שנוכל לרשת
אותה כי נטמעים היינו בתוכם.

עליהם עולם הרבה. או מלשון שונא שאין לנו
שונאים קשים ורעים יותר מאותם המעכבים
ומונעים ממנו הלמוד. חזרת גלות זה דמאי חזרת
חסא שהקב"ה יחוס עלן ויפרקן. ועוד חזרת הוא
מלשון חזרה שעתיד הקב"ה להחזירנו במקומנו
כבראשונה. עוד חזרת מלשון חזיר כדכתיב
יכרסמנה חזיר מיער. ולמה נקרא שמו חזיר
שעתיד להחזיר המלכות למי שהיה במהרה בימינו
אמן.

בכל דור ודור וכו'. נראה שהראיה-שהביא
אינה ראייה. כי הוא אמר שצריך בכל דור ודור
לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים וחייב
זה הוא אף עלינו העומדים בגלות. ומביא ראייה
מפסוק שאומר למען הביא אותנו לתת לנו את
הארץ אשר נשבע לאבותינו, שהוא מה שכבר

אמרי קודש

עיקר המצוה עבור הדורות הבאים שידעו כי
בסוכות הושבתי את בניי, וגם כשנעיין ברמזי
מצות סוכה, שיש סוכה שהיא לצל ולתענוג
ויש סוכה שהיא למחסה ולמסתור מזרם
וממטר, נראה שהסוכה הזו שייכת כעת יותר
מאז, שאנחנו צריכים שה' יתברך יסוכך ויגן
עלינו, וכן כל המועדים אינם רק זכר למה
שהיה בלבד, אלא הם ממש כמו שהיה אז,
ואם נחזק עצמנו בזמנים אלה לבטוח בה'
ולקיים מצוותיו בשמחה יתכן שכעת הוא יותר
גדול מאז. וזהו הרמז בפסוק: ואמרתם זבח
פסח הוא לד' אשר פסח וגו', דבכל פסח
ופסח הוא ממש כמו הפסח אשר פסח על בתי
בניי, שאין שום חילוק כלל, וממילא מובן
שבכל דור ודור חייב אדם לראות א"ע כאילו

בכל דור ודור וכו'. רבן גמליאל אומר
כל שלא אמר וכו' בכל דור ודור חייב אדם
לראות א"ע כאילו הוא יצא ממצרים, וגם
במשנה בערבי פסחים (קט"ז) הם סמוכים
זה לזה. וצריך להבין מה השייכות ביניהם.
וי"ל, דאיתא בזוה"ק משל לאחד שנתעלה
לגדולה אזי בכל שנה ושנה באותו יום
שנתעלה עושה בו זכר לזה, כן הוא ענין
המועדים שאנו עושים זכר לאותו הזמן
שעזרנו השי"ת. ולפי זה עלולים לחשוב שאז
בעת שעזר לנו השי"ת היה העיקר ועכשיו
הוא רק זכר לאותה העת, אמנם האמת היא
שאין שום חילוק כלל, וכמו שאנו רואים
במצות סוכה דכתיב למען ידעו דורותיכם כי
בסוכות הושבתי את בני ישראל, שהיתה אז

יכסה המצות, ויקח הכוס בידו ויאמר:

לפִּיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיִּיבִים לְהוֹדוֹת לְהִלֵּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרֹמֵם לְהַדָּר לְנַצַּח
לְכַרֵּךְ לַעֲלֹה וּלְקַלֵּס לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאַבּוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלֹהִים, הוֹצִיאָנוּ
מֵעֲבָדוֹת לְחֵירוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל,
וּמִשְׁעָבוֹד לְגָאֻלָּה, וְנֹאמַר (גִּירְסַת הַשֵּׁל"ה וְעוֹד פּוֹסְקִים — וְנֹאמַר) לְפָנֵינוּ שִׁירָה חֲדָשָׁה
הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מְעַתָּה

מדרש בחידוש

ומאכל ליו"ט. שכשהיו נוטלים את בניהם
בעל כרחם היו מתאבלים עליהם.
ומאפלה לאור גדול. היא אפלת השכל
שהיה מעובה ומכוסה שלא היו מכירים אלקותו
ית' ויכלתו ובאמצעות התורה שנתן לנו האיר
שכלנו לידע ולהודיע נפלאותיו כמו שהיה דוד
המלך מתפלל ואומר גל עיני ואביטה נפלאות
מתורתך. והואיל ומחויבים אנו בכך נאמר לפנינו
הללויה. הוא ההלל הנמשך אחריו הכולל כל
הפרטים הנזכרים.

הללויה. להיות ענין הלל המצרי דבר גבוה
מאד כמו שאמרו בזוהר פרשת ויחי דף רל"ב ב'
א"א לנו לפרשו כפשיטותו, אלא צריצ לצאת
מעט מדרכי הפשט, כדי להבין במקצת כונת
הפסוקים שכלם מקשה. וגם כדי להגדיל התורה.
מעתה ראוי לעורר מהו כפל ההלולים האלו הללויה
עבדי ה' הללו את שם ה'. ועם מי מדבר שאומר
הללויה. שאם עם עבדי ה', כבר אמר להם, שיהללו
את ה' ולא שם ה'. עוד אומרו מעתה ועד עולם
למה לא אמר מעולם ועד עולם. עוד אומרו ממזרח
שמש עד מבואו. למה לא אמר ממזרח למערב.
ומה שקשה יותר הוא כי ידוע שהחמה הולך אל
דרום וסובב אל צפון כמו שכתב רש"י הולך אל
דרום לעולם ביום וכו'. ואם כן כשיהולל ממקום
זריחתו שהוא מזרח עד מבואו שהוא מערב כולל

לפִּיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיִּיבִים וכו'. שבע מיני
שבח באו כאן [נוסחתו בהגדה להודות כו' לרומם
להדר ולקדש (תי' ולקדש ג' ט"ס וצ"ל ולקלס)
למי שעשה לאבותינו ולנו את כל האותות
והמופתים והנסים כו']. כנגד שבעת ימי השבוע
וכנגד שבע עשרות שנה ימי שנותינו בעולם
לומר שתמיד הוא מחויב האדם לשים נגד עיניו
החסדים האלו שעשה לו הוא ית'. כי כלם לא היו
כדג. לנקום מפרעה ומצרים על שמאנו לשמוע אל
דברו יתברך, אלא בשבילנו עשאם. אם לפי
שהכבירו עולם עלינו, מעין מה שכתוב וגם את
הגוי אשר יעבדו דן אנכי כלומר מפני שישעבדום
יותר מדי. ואם לפי שלא נסור מעבודתו. ואמר
אותות ומופתים ונסים לומר שאפילו האותות שהם
סימן בעלמא שאינו כמו המופת שהוא דבר
המכריח האדם להאמינו כמו שהיתה מכת הכנים
שאמרו החרטומים אצבע אלקים היא, לא כן
במכת הדם והצפרדעים כי הם יקראו אותות. אף
אותם עשאם בשבילנו וכל שכן המופתים והנסים
שהם שנוי הטבעים. וכל זה עשה כדי להוציאנו
מעבדות לחירות, היינו מלהיות עבדים אל המצרים
ולכנס בעבודתו שהוא החירות המוחלט.
ומיגון לשמחה. שהיו תמיד דואגים פן
יתחדש עליהם גזירה חדשה מעין תכבד העבודה
על האנשים כי כן היו רגילים לעשות.

אמרי קודש

אותנו כן לא יעזבנו לעולם ועד. יעזרנו
השי"ת עזר מעט להקל מעלינו עול הגלות
עד שיעזרנו השי"ת בשלימות להרמת קרו
ישראל.

הוא יצא ממצרים, כי המועדים כעת הם
ממש כמאז, שהשי"ת עוזר לנו תמיד מאותן
הישועות שעזר לנו אז, ואנו יכולים לחזק
עצמנו ולבטוח בד' בשמחה שכמו שלא עזב

וְעַד עוֹלָם: מִמְזֶרֶח שֶׁשֶׁשׁ עַד מְבֹאוֹ מְהֵלֵל שֵׁם יי: רַם עַל כָּל גּוֹיִם יי עַל

מדרש בחידוש

יתברך כי בשבילה נגאלו ממצרים להיותה שם עמהם שנאמר וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים כאשר כתבנו למעלה. והואיל ובאה לנו הגאולה בשבילה עלינו לשבח לאדון הכל.

יהי שם ה' מבורך. לפי שמיום שנברא העולם אחרי שהחלו לרוב על פני האדמה לא נודע שמו ית' בכל הארץ. וכמו שאמר אברהם לעבדו ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ. הזכיר אלקי השמים והארץ לפי שהיא הרגיל בפי הבריות לקרוא בשמו, שמתחלה לא נודע שמו אלא בשמים, וגם אחרי כן נשכח זכרו, כי כן אמר פרעה לא ידעתי את ה' וכן כתיב ולמען ספר שמי בכל הארץ. על כן אמר שמעתה שהוא יום יציאת מצרים עד עולם יהי שם ה' מבורך, ולא תשתכח כמו שהיה לשעבר.

ממזרח שמש עד מבואו. ידוע כי שני מיני קצוות אפשר לצייר. אחד בשטח כגון ממזרח למערב, ואחד בגובה ועומק. ולשניהם יאמר מן הקצה אל הקצה. לקצוות השטח נאמר מקצה הארץ ועד קצה הארץ, ולקצוות רום ותחת יאמר למקצה השמים עד קצה הארץ. והנה בהלול שם ה' אומר שיהא מהולל מקצה השמים עד קצה הארץ, וזהו ממזרח שמש היינו מהמקום שבא האור והשמש שהוא קצה העליון, עד מבואו הוא קצה התחתון שהוא בא לשם. ובזה יהא שמו ית' מהולל בכל העולמות.

אמרי קודש

למערב, כן צריכים לקרוא את ההלל כסדר. וקשה, למ"ד קריאתה (של המגילה) זהו הלולה (מגילה י"ד), ולכן אין אומרים הלל כפורים, אם כן מפני מה צריך טעם מיוחד אצל מגילה שאינה נקראת למפרע, הלא היינו טעמא דהלל, היינו טעמא דמגילה. וי"ל דיש חמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נ"ב), ואחד מהם, צא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב. וכתב רש"י שאמר משה ליהושע היום איני צריך להתפלל מחר אני מתפלל.

צד דרום בלבד א"כ הדרים לצד צפון לא יהללוהו. עוד אומרו רם על כל גוים ה'. וכי זו היא גדולתו ית' והלא הוא רם על כל רמים. עוד מה הם חמשה יודין נוספות בסופי תיבות המגביהי, המשפילי, מקימי, להושיבי, מושיבי. אמנם כבר אמרנו למעלה במשנת כמה מעלות טובות שישראל יצאו ממצרים מסטרא דיובלא. ועל כן נזכר בתורה יציאת מצרים נ' פעמים רמז לנ' שערי בינה ששם החירות. שמפני זה העבדים נרצעים יוצאים לחרות: וגאולה תתנו לארץ. והנה ידוע הוא שהה"א ראשונה שבשם הגדול והנורא רומזת אל המדה הזאת. ובכללות העשירות היא חמשים וגם מילואה היא ביו"ד כזה ה"י. וזה לפי שלא ימצא פירוד ח"ו בין היו"ד הרומזת לחכמה ובין הה' הרומזת לבינה, כי תמיד שם י"ה הם מחוברים. מעתה להיות הגאולה מצד הבינה כאמור נמצא כח חכמה מעורב בה. ועל כן דוד המלך בתחלת השבח וההודאה שרצה להלל, אמר הללויה, ולא אמר מי הוא זה שיהלל לשם ית'. להיותו רומז אל היסוד השלם שכולל בו גם השתי אותיות אחרונות, וא"ו ה"א. כי הלל בגימטריא ס"ה כמספר שם אדנ"י היא ההי"א אחרונה כנודע. והוי"ו הוא ת"ת בכל מקום. נמצא כאילו אומר שהיא והוא"ו הם יהללו לי"ה כי הם מקור הגאולה, וזהו הללויה. אח"כ אמרו הללו עבדי, ישראל. ועליהם להלל לשם ה' היא שכינת עזו

ממזרח שמש עד מבואו. איתא:

הקורא את המגילה למפרע לא יצא (מגילה י"ז), ואמרינן בגמרא משום שנאמר והימים האלה נזכרים ונעשים, איתקש זכירה לעשיה מה עשיה למפרע לא אף זכירה למפרע לא. והלל ג"כ אין קורין למפרע משום שנאמר ממזרח שמש עד מבואו, ופירש"י: כשם ששקיעת זריחת החמה לא יהפכו כך מהולל שם ה' ולא למפרע, ע"כ. כלומר שאין השמש זורחת ממערב למזרח, אלא תמיד ממזרח

הַשְּׁמִים כְּבוֹדוֹ: מִי כִּי אֱלֹהֵינוּ הַמְּגִבִּיהִי לְשֶׁבֶת: הַמְּשְׁפִּילִי לְרֹאוֹת בַּשְּׁמַיִם

את"ח 1234567

מדרש בחידוש

הם חכמה ובינה. מעתה להיות גאולתנו ממצרים באה מסטרא דיובלא כאמור, והיא במקום גבוה למעלה משמים ושמי השמים כנודע, על כן אמר מי כה' אלקינו כלומר אין ערוך אליו.

הַמְּגִבִּיהִי לְשֶׁבֶת הַמְּשְׁפִּילִי לְרֹאוֹת צוֹרֵךְ בָּנוּי בַּשְּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. ומקים מעפר דל היא סוכת דוד הנופלת שהיא דלה וחסרה דלית לה מגרמה כלום וכשהיא בגלות מתפלשת בעפר ואפר כדכתיב התנערי מעפר קומי. מאשפות ירים אביון הוא הצדיק ח"י, שהוא אביון תאב לאותו דבר. מקים זאת ומרים זה להושיבי עם נדיבים הם תרי סמכי קשוט נצח והוד, שהם נדיבי עמו. ובפרט משגיח להושיב עקרת הבית היא רחל עקרה של בית. ואז היא עצמה אם הבנים שמחה. ועל כן הללויה כמו שאמרנו.

מֵעֵתָּה מוֹבֵן מַעֲצָמוֹ לְמָה בָּאוּ הַחֲמֵשֶׁה יוֹדִין בְּסוֹפֵי הַתִּיבוֹת שֶׁמִּסְפָּרָן חֲמִשִּׁים כְּמִסְפָּרֵי הַשְּׁעָרִים שְׁעָרֵי גְאוּלָּה. ומה שאמר מאשפות ירים אביון, צפה דוד ברוח הקדש מה שהיו עתידין לעשות אומות העולם במקום בית המקדש, אשר שם כותל מערבי שלא זזה שכינה משם לעולם. וזה כי הוגד לי שבימי המלך שולטאן סולימאן לא היה נודע מקום בית המקדש, וצוה לחפש את ירושלים למצוא אותו. ויהי היום האיש הממונה על המלאכה הזאת אחרי שנתייאש מלבקש ולשאול,

עֵינֵי פִרְשֵׁת וַיְחִי בִּזְהָר דָּף רַל"ב ב': רם על כל גוים. קרא לשרי מעלה בשם גוים להיותם שרים ממונים על הגוים ועליהם נאמר כי כל הגוים כאין נגדו ודיירי ארעא כלא חשיבין. ואעפ"י שאינו ניכר בארץ, על השמים ששם דירתם ניכר כבודו עליהם, ולפי שכשהוציאנו ממצרים הוצרך כ"י להראות גבורתו עמהם להיותם מקטרגים נגדנו על כן הביאו כאן.

מִי כֹה' אֱלֹקֵינוּ. עֲכָשִׁיו אֹמֵר מֵהֵיכָן בָּאָה לָנוּ הַגְּאוּלָּה. ותחלה צריך לדעת כי בזהר אמרו על פסוק שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, כי מלת מ"י רמז לבינה. והיא אם הבנים הנקראים אלה. וע"ז נאמר שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך. כלומר שלהיות המדה ההיא נעלמת מאד, שלח תשלחנה מרעיונך ואל תהיה לך עסק בנסתרות ממך. ועל כן נקראת גם כן מ"י כאדם ששואל מי הוא פלוני לפי שאינו מכירו. אבל הבנים שהם המדות שלמטה ממנה תקח לך לדרוש ולחקור מהותם, ועל כן נקראו אלה כדבר שלפנינו, וצרוף מ"י ואל"ה הוא אלקים.

עוֹד אָמְרוּ שֶׁהַפֶּרֶשׁ שֶׁבִין ה' אֱלֹקִיךָ לַה' אֱלֹקֵינוּ הוּא כִּי ה' אֱלֹקִיךָ וְכֵן ה' אֱלֹקֵיכֶם הוּא תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל וְשִׁכִּינַת עֲזוֹ יִתְבָּרַךְ. ומשה שעלה לבינה, בספר משנה תורה אומר תמיד ה' אלקיך או אלקיכם כי אליהם היה מכוין. וה' אלקינו

אמרי קודש

טעמא דמגילה מהלל, דטעמא דהלל הוא מהפסוק „ממזרח שמש עד מבואו“, כוריתח השמש שהיא כסדר, משא"כ גבי מחיית עמלק לא היה כסדר זריחת השמש, כנ"ל, ע"כ מוכרחת הגמרא לומר טעם אחר על המגילה. ולפי זה יש לומר גם כן הטעם מה שאנו נוהגים עיקר סעודת פורים בלילה, דכיון שאצל מחיית עמלק היתה עיקר מפלתם בלילה, כי נשתנה להם הסדר, שהשמש של מחר זרחה היום, לכן אנו נוהגים עיקר השמחה בלילה.

וצ"ע אם המלחמה היתה היום מה מקום יש להתפלל מחר. ונ"ל, דרש"י ז"ל פירש על הפסוק ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש (שמות י"ז י"ב), שהיו עמלקים מתחשבים השעות באיזה שעה הם נוצחים, והעמיד להם משה החמה, ועירבב להם השעות. נמצא לפ"ז שהשמש שהיתה צריכה לזרוח למחר זרחה היום. א"כ י"ל דזה שאמר משה: „היום איני צריך להתפלל, אלא מחר אני מתפלל“, כי לפי חשבון השעות היה כבר יום מחר. ולפ"ז יובן, שהתנא לא היה יכול ללמוד

ובאָרץ: מְלִימִי מַעֲפָר דָּל מַאֲשָׁפוֹת יָרִים אָבִיוֹן: לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם
נְדִיבִי עִמּוֹ: מוֹשִׁיבִי עֶקְרֶת הַבַּיִת אִם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֵעָז: הִיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ

מדרש בחידוש

היכן הגיעה רעת שונאינו. כי האשה הזאת ארמית ¹²³⁴⁵⁶⁷היא. וכל כונתם אינה אלא לטמא את הקדש ולטמאנו למען יסלק הוא ית' השגחתו ממנו ח"ו. ולזה אמר דוד מאשפות ירים אביון שהוא כמשמעו שעשו מקום הקדש אשפה ומשם ירים אביון.

בצאת ישראל. ידוע כי כשמזכירים הכתובים בית יעקב ובית ישראל יחד, בית ישראל נאמר על הזכרים ובית יעקב על הנקבות. כמו שאומר הכתוב כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל, עיין בפ' רש"י. והנה כשיצאו ממצרים היו האומות אומרים וכי סבורים אלו להיות מיוחדים אחרי בני יעקב. אם המצרים היו שולטים בגופם, כל שכן בנשותיהם. והוצרך כביכול הוא

לראה אשה באה ובראשה סל מלא זבל וטנוף. ויאמר לה מה זה בראשך ותאמר זבל. ולהיכן את מוליכו. אמרה למקום פלוני. אמר לה מאיזה מקום את. אמרה לו מבית לחם. אמר לה ומבית לחם עד המקום הזה אין שום אשפה. אמרה לו קבלה היא בדינו שכל מי שמוליך מעט זבל באותו מקום, מצוה הוא עושה. אמר הממונה בעצמו הלא דבר הוא. וצוה אנשים רבים להסיר הזבל מהמקום ההוא שמרוב הימים נהפך לעפר בתחתיתו, ויגל את מקום הקודש. ויבא ויגד אל המלך וישמח מאד. וצוה לכבדו ולרבצו ולרחוץ הכותל במי שושנים. ושם עשו בית תפלתם יעקרה ה', ויחזיר לכונו אתו על מכונו, ויראו בבנינו, ובשיכון שכינתו בתוכו. צאו וראו עד

אמרי קודש

ידוע דב"ש הם בחי' דין וב"ה בחי' חסד, ¹²³⁴⁵⁶⁷מש"ה סוברים ב"ש דאילו לא היתה שום זכות לא היו נגאלים, נמצא דעיקר הגאולה היתה בזכות הנשים הצדקניות, ע"כ צריך לסיים אם הבנים שמחה, כדי להזכיר שבזכות אמותינו הצדקניות נגאלנו. ובית הלל סוברים דאף אם לא היתה שום זכות היו נגאלים, ולכן צריך לסיים בכתוב ההפכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים, דצור וחלמיש הם יבשים בלי לחלוחית, והקב"ה הפכם לאגם מים, וזה מזכירנו כי הקב"ה מתחסד עמנו אף כשאין לנו שום זכות. (מהרי"ד)

בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו וגו'. הנה איתא במדרש שבגלל שנחשון משבט יהודה קפץ לתוך הים זכה למלוכה. ולפי זה צריך להבין למה נאמר כאן היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו, דהול"ל יהודה לממשלותיו כיון שבעת יצי"מ זכה

אם הבנים שמחה הללויה. ופליגי ב"ש וב"ה בפסחים (קטז): עד היכן הוא אומר, ב"ש אומרים עד אם הבנים שמחה, וב"ה אומרים עד חלמיש למעינו מים. ונראה לפרש פלוגתתם, דהנה אמרו חז"ל: „בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים.“ (והתוס' הקשו עפ"מ דאמרי' במסכת מגילה דמש"ה נשים חייבות במקרא מגילה משום שאף הן היו באותו הגס, וא"כ ל"ל ההיקש בפסחים „מי שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה“, דלכך חייבות נשים באכילת מצה, תיפוק ליה שעל ידן היה הגס. ותירצו דמצד טעם זה לא היו חייבות רק מדרבנן, אבל ע"י ההיקש חייבות מדאורייתא. והנה הרה"ק הרמ"ק כתב הטעם שאנו מברכים בכל יום: „רוקע הארץ על המים“, משום דמים רומזים לחסד, על כן אנו מברכים על חסדיו כמ"ש חסד אל כל היום, שהקב"ה מתחסד עמנו אף שאין אנו כדאיים לוה. והנה

יִשְׂרָאֵל מִמְּשָׁלוֹתָיו: הֵימָּה רָאָה וַיֵּנֶס הַיֵּרֶדָן יָסֹב לְאַחֹר: הַהָרִים רָקְדוּ

מדרש בחידוש

ישראל ממשלותיו. אמרו חכמי האמת

כי ישראל ^{היה} ויעקב הם קומה אחת. מחציו ולמעלה נקרא ישראל מחציו ולמטה יעקב. וכן רחל ולאה הנקראות עגוה ויראה, לאה היא למעלה ורחל למטה ממנה, ועל זה אמרו, מה שעשתה חכמה היא חכמת שלמה עטרה לראשה, עשתה עגוה עקב לסוליתה, שנאמר עקב עגוה יראת ה'. וכתוב ראשית חכמה יראת ה'. נמצאת למטה כנגד יעקב, ולא למעלה כנגד ישראל. והנה בעת רצון עולה רחל כנגד ישראל, ולזה אמר כאן שכשהיתה יהודה לקדשו שהוא שרחל היתה להתקדש, עלתה עד שישראל ^{היה} ממשלותיו ולא יעקב. ואז הים ראה וינֹס. הים הוא כנוי אל הקליפות שהומות בגליהם לשטוף העולם. כשבאה הקדושה שגבורה, נס מפניה וירד לעומקי התהום. הירדן תסוב לאחור. ההרים רקדו וכו' גבעות וכו' הם ארבעה מתנות של הקליפה שכלם נרתעו, מפני תגבורת הקדושה.

^{אמר החכם}

ית' להעיד בשמו עליהם שהם מיוחדים שכן כתיב שבטי יה עדות לישראל. יה מעיד עליהם שהם בני אביהם. ^{היה} החנוכי הפלאי וכו'. וז"ש בצאת ישראל ממצרים. בית יעקב שהן הנשים יצאו מהעם שהיו האומות מוציאים לעז עליהן שנטמאו וזהו מעם לועז. ולפי שצדקניות היו וקשרו פתחיהן לבעליהן כדכתיב בן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום. דחדא הוה ביניהון ופרסמה הכתוב. זה גרם עלוי כביכול לשכינתו ית', כי כל המצות שעושים ישראל מוסיפין כח בגבורה של מעלה שנאמר ^{באלקים} נעשה חיל, ולז"א היתה יהודה לקדשו. שאם על שבט יהודה מדבר היל"ל היה יהודה. אלא יהודה הוא יחוד שני שמות הויה ואדני. כי הדלת רומזת לארבע אותיות אד'. והיה נקראת דלת להיותה דלה דלית לה מגרמה כלום כמו הלבנה שאין לה אור אלא מה שמקבלת מהחמה, ואז בצאת ישראל ממצרים יצאתה גם השכינה עמהם והיתה לקדשו, כי נחקדשה.

אמרי קודש

„היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו” — שיהודה זוכה לקדושת ישראל וישראל זוכים ג"כ על ידי התורה להכלל בקדושת המלוכה. השי"ת יעזור לנו לקבל על עצמנו עול תורה, כדאיתא כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות, שלא יהיה עלינו שום עול שיפריענו מעול תורתו יתברך. (מהר"י)

הים ראה וינֹס. כתיב ויזכור ימי עולם משה עמו איה המעלם מים את רועה צאנו איה השם בקרבו את רוח קדשו. מוליך לימין משה זרוע תפארתו בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם (ישעיה ס"ג). ופירש"י ז"ל: הנביא מתאונן ואומר בלשון תחינה, היום בגולה זוכר עמו את ימי עולם את ימי משה, ובצרתו הוא אומר איה משה רוענו המעלנו מים סוף. את רועה צאנו, דמיון רועה המעלה את צאנו איה וכו'. עכ"ל רש"י

למלוכה. והענין הוא, דהשי"ת נתן לנו מצוות כהונה ומצוות לוויה ומצוות מלוכה, לכהנים וללויים ולמלך, וכן ישנן מצוות שהישראלים חייבים לעשותן ובפועל חלק הקב"ה גבולות בעולמו שכל אחד צריך לקיים את מצוותיו ואין אחד יכול לנגוע במה שמוכן לחבירו, אמנם ע"י התורה, הכלולה מכל הקדושות, יכולים כל ישראל לזכות לקדושת כהונה ולוויה ומלוכה, וכן יכולים הכהנים והלויים והמלכים להכלל בכל המצוות ובכל הקדושות שאינם יכולים לקיימן בפועל משום שהן שייכות רק לשאר העם. ורש"י ז"ל פירש שכל הלשונות חוץ מלשון הקדש נקראים לועז. וזהו פירוש הכתובים: „בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז” — דכאשר ישראל מתרחקים מכל הלשונות ומכל הידיעות שהם חוץ מהתורה, ואינם מתדמים לאומות בחכמתם, זוהי הכנה לקבלת התורה, ועי"ז:

כְּאֵילִים גִּבְעוֹת כְּבִנֵי צֶאֱן: מֶה לָּהּ הַיָּם כִּי תִנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר:
הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גִּבְעוֹת כְּבִנֵי צֶאֱן: מִלִּפְנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי
אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: הַהוֹפְכֵי הַצּוֹר אֲגָם מִיָּם חִלְמִישׁ לְמַעְיָנוּ מִיָּם:

מדרש בחידוש

הירדן. ומהכרח המציאות היו חוזרים לאחור. עם
כי היו נגבהים כי הרי הוא כאילו מחיצה עומדת
נגדם.

ההרים רקדו כאלים. זה נאמר על השני
הרים שהיו במעברות נחל ארנון שהאמוריים
נחבאו שם ונסעו ממקומם זה לקראת זה כמו
שעושים האלים שמנגחים זה את זה.

גבעות כבני צאן. דרך הסלאים לדלג
ולרוץ מעט ואח"כ לחזור אצל אמם. כך היו
ההרים והגבעות שמחים כשנכנסו ישראל בארץ
כנען כענין שכתוב ההרים והגבעות יפצחו לפניהם
רנה.

מה לך הים כי תנוס. אמרו במדרש
כשהלך משה אל הים ואמר לו שיחלוק מימיו
ויעברו בו ישראל אמר לו איני רוצה. הלך משה
אצלו ית' ואמר לו הים אינו רוצה לחלוק מימיו.

קודש

רועה צאנו, הלא „מוליך לימין משה“, ר"ל
שמשה הוציאם ממצרים לבדו, ואם כן למה
הוצרך שיבקע הים „מפניהם“, שהוצרכה
להצטרף גם זכותו דיוסף הצדיק. ומתוך
הפסוק „לעשות לו שם עולם“, ר"ל בכדי
להראות שזכות הצדיק נשאת לעולם.
(מהרי"ד)

מה לך הים כי תנוס. לכאורה היה
צ"ל מה לך הים כי נסת, דהא כבר נס,
ומאי תנוס. ויש לומר, דכמו שאז נס הים
מפני ישראל, כן הוא תמיד, שכל הגלים
העומדים על ישראל שהם מים רבים לא
יוכלו לכבות את האהבה. וזה הרמז: מה לך
הים כי תנוס — לשון הוה, שנס מפני ישראל
תמיד. והתירוץ: מלפני אדון חולי ארץ,
שהקב"ה ברא העולם בשביל ישראל ולכך
נשברים כל הגלים. (מהר"ש)

ואולם לפי הפשט יש לדקדק באומרו הים
ראה וינוס לשון עבר והירדן יסוב לאחור לשון
עתיד. עוד איך ההרים רקדו כאלים וגבעות כבני
צאן. אמנם ידוע כי בקריעת י"ס הוצרך למשה
להרים ידו על הים שנאמר ואתה הרם את מטך
ונטה ירך על הים ובקעהו. ועיקר מחלוקת בינו
לבין הים שלא היה רוצה לבקוע כאשר כתבנו
למעלה. והוצרך ליבקע על כרחו. מאז הירדן נשא
ק"ו בעצמו וגמר שלא לסרב כלל, אלא מיד
שיזדמנו ישראל על שפתו ויטבלו רגלי הכהנים
נושאי הארון במימיו, לעמוד מלירד כדרכו עד
שיעברו. וכן עשה. ולפי שקבל עליו דבר זה
משעת קריעת הים, על כן אמר הירדן יסוב לאחור.
כאילו יאמר הואיל והים ראה וינוס, בודאי הירדן
יסוב לאחור. ואמר שהיו נסוגים לאחור לפי שלא
היו נמנעים מי הירדן מלירד עד הגיעם למעברות

הירדן

אמרי

ז"ל. וקשה, כיון שהזכיר פעם א' שם משה,
למה הזכיר פעם שניה „את רועה צאנו“.
ועוד קשה למה כתב בוקע מים מפניהם
בלשון רבים, כיון דקאי על משה שהים נבקע
לפניו, והול"ל מפניו. ובמדרש איתא: הים
ראה וינוס, מה ראה — ארונו של יוסף ראה.
וקשה למה הוצרכה זכות יוסף ולא הספיקה
זכות משה לבד.

ונראה לומר, דכשראו ישראל הנסים שעשה
להם משה, אמרו: כשמשה רבינו עמנו אנו
נענים בזכותו, אבל מה נעשה כשלא יהיה
עמנו. ע"כ נקרע הים בזכות יוסף דוקא,
להראות להם שאף אחר פטירת הצדיק נשאת
זכותו קיימת לדורות הבאים. וע"פ זה יתפרשו
הפסוקים הנ"ל, דהפסוק הקשה כיון שהיה
שם משה המעלם מים, א"כ למה הוצרכה
להצטרף גם זכותו דיוסף, שהוא מרומז
ב„את רועה צאנו“, כלומר, עם זכותו של

יקח הכוס בידו ויאמר:

**ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את אבותינו
ממצרים, והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור, כן יי אלהינו ואלהי
אבותינו גיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים**

מדרש בחידוש

שהיה בימין משה. וכשראה הים כך, נס מפניו.
ורצה משה שיתפרסם באיזה כח מהשמות אלו,
נבקע. על כן שאל ממנו מה לך הים כי תנוס.
והוא השיב ^{מחזיק} מפני אלוה יעקב. אלוה בגימטריא
מ"ב ^{למדת} כי השם הגדול הזה הוא שהבדיל.
כי הוא המבדיל ומפריש בין דבר לדבר כמו
שהיה במעשה בראשית שבכחו נבדלו המים והלכו
חציים למעלה וחציים נשארו למטה. וכן בשעת
פטירת האדם שנפרש ונבדל נפשו מגופו, מלויים
אותה בשם זה כי הוא כמו כנפים לזוכה, וסימנך
שש כנפים לאחד. פי' כל שם הוא משש אותיות.
ואמר אלוה יעקב ולא אלוה ישראל. כי אלוה יעקב
עם המלות ^{הם} שם ע"ב מעורב בו והוא היה
להציל את ישראל כי חסד הוא. נמצאו הב'
שמות שניהם לצד ימין. וע"ז אמר הכתוב ימינך
ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב.

**ברוך אתה וכו'. הגם שכבר הודינו אליו
יתברך שהחיינו וקיימנו לזמן הזה על כוס של
קדוש. ראו חכמים לתקן ברכה זו פרטית, על
כוס שני כדי לעורר רחמיו ית' לשוב שנית
לגואלנו גאולה כיצא בה כמו שהבטיחנו. ומה**

מה עשה הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה.
ונראה על הים. מיד שראה הים כן ברח מפניו.
אמר לו משה מה לך הים כי תנוס. אמר לו לא
מפניך אני נס אלא מפני אלוה יעקב. לכאורה
נראה שמשה מלעיג על הים. וחלילה מאיש כמוהו
להונות בדברים שום בריה בעולם. ועוד מה
מקום היה כאן לומר הירדן יסוב לאחור וכו'.
אמנם ראוי לדעת רי שתי שמות הקדש
היו מחוברים כאן על הים. שם של ע"ב היוצא
משלשה פסוקים ויסע ויבא ויט. ושם של מ"ב
שהיה חקוק על מטה האלקים אשר ביד משה,
שבכחו הביא המכות על המצריים במצרים.
וסימניך דצ"ך עד"ש באח"ב. בגימטריא במספר
קטן מ"ב. והוא היה בימינו של משה. וכשהלך
משה ואמר אל הים שיחלוק מימיו ויעברו בו
ישראל סרב כנוכר. ומשה לא רצה לצוות לו
כמו שצוה ר' פנחס בן יאיר לנהר גינאי שיחלוק
מימיו, מפני כבודו של ישראל, ^{מחזיק} שהיה רוצה שהוא
יתב' בכבודו יהיה המצוה והמחלק. ולכן הלך
אצלו יתב' ואמר לו הים אינו רוצה לחלוק
מימיו. מה עשה הקב"ה נתן ימינו הוא שם של
ע"ב שהוא שם החסד יד ימין על שם של מ"ב

אמרי קודש

לתת רק מועדים אלו, למה יבקשו ישראל
עוד יותר מועדים. ויש לפרש כוונת המדרש
שישראל מבקשים מאת השי"ת שנוכה
להמשיך עלינו קדושת המועדים הללו, לכל
ימות השנה. והשי"ת משיבם: חייכם איני
מתזיר ימים טובים מכם, שקדושת
המועדים לא תופסק מכם, אלא אני מוסיף
לכם מועדות שתזכו להמשיך הקדושה לכל
ימות השנה שנאמר ביום השמיני עצרת,

גיענו למועדים ולרגלים אחרים

וכו'. במדרש פ' פנחס: אמרה כנסת ישראל
לפני הקב"ה עליך להוסיף לנו מועדות וכו'.
א"ל הקב"ה חייכם איני מחזיר ימים טובים
מכם אלא אני מוסיף לכם מועדות שתשמחו
בהם שנאמר ביום השמיני עצרת. וקשה מה
זה שכנ"י אומרת לפני הקב"ה עליך להוסיף
לנו מועדות, הרי האדם לא צריך לחפוז יותר
ממה שהשי"ת נותן, ואם רצון השי"ת היה

מקדשך שעתיד להורידו מן השמים בנוי ומשוכלל. ושם נאכל מן הזבחים כדי שביעה ואחר כך מן הפסחים על השבע. ואמר מן הפסחים לשון רבים. כי לא יעקר זכרון יציאת מצרים וגם אז נאכל מן הקרבן אשר יעשה לשם פסח מצרים. ואחריו קרבן לשם פסח דורות. כי מעין יציאת מצרים תהיה. ויפסח גם אז על בתינו להאיר לנו כאשר בתחלה ויותר לאין שעור. עד שישרה עלינו רוח קדשו ונדע לשורר לפניו שיר חדש. לא שירה חדשה כמו ששבחו גאולי מצרים אלא שיר משובח כהפרש שבין זכר לנקבה. על גאולתנו משעבוד מלכיות. ועל פדות נפשנו משעבוד יצר הרע. שלא יסית עוד אותנו כאשר כתבנו במשנת מה נשתנה.

א מ ר י ק ו ד ש

היה קיים שהיו גם מקבלים פגי השכינה בעליה לרגל, אבל לא בזמן הזה דאם לא כן יהא כבוד רבו גדול מכבוד השכינה. והא דמקשה הגמרא בסוכה כ"ז מהך מימרא דר' יצחק על ר"א דאמר משבח אני את העצלגין שאין יוצאין מבתיהן ברגל, היינו משום דר"א היה בזמן הבית ועוד כיון דר"א דריש ושמחת בחגך א"כ שפיר מקשה הגמרא כיצד אפשר לקיים להקביל פני רבו ברגל אפי' בזמן הבית הרי אי אפשר לצאת מהבית ברגל, עיי"ש.

ומקשים על הגוב"י דהא ר"א היה בלוד ואי בזמן הבית הוי, למה לא עלה לרגל. ועוד גם את תלמידו לא הוכיח רק על אשר יצא מביתו ולא על שלא עלה לרגל (עיי"ש). ודוחק לומר שלא היה לו קרקע ולכן פטור היה מעליה לרגל (ראה תוס' פסחים ג'). גם מה שכתב דאפילו בזמן הבית לא משכחת ליה שיקבל פני רבו ברגל כיון דא"א לו לצאת מביתו משום ושמחת בחגך וכו', צ"ל, הרי בזמן הבית היה עולה עם אשתו לרגל משום שמחה לקיים ושמחת בחגך אתה וביתך, וא"כ ע"כ היה המעשה שלא בזמן הבית, ואעפ"כ מקשה הגמ' לר"א וא"כ א"א לומר כתי' הגוב"י והדרא קושיא לדוכתיה.

שאמר כן יגיענו למועדים ולרגלים הבאים לקראתנו לשלום אין הכוונה לשבועות וסוכות הבאים אחר הפסח אלא מועדים שיתוספו כגאולה העתידה שיהיה זכירת יציאת מצרים טפל וזכירת קבוץ גליות עיקר. וקראם באים לקראתנו לפי שבכל יום אנו קרבים אל הקץ יותר. ושמחים בבנין עירך שהוא ית' יהיה לה חומת אש סביב. ששים בעבודתך. הששון לא תהיה על צאתנו מיגון לשמחה, היינו שיצאנו לרוחה, ונתענג בכל ההבטחות שהבטיחנו הנביאים. אלא עיקרה תהיה על כי זכינו לעובדו בשובה ונחת בלי מוראת בשר ודם שיפסיקונו ממנה. וכן אומר הכתוב נגילה ונשמחה בך. בך בישועתך. בך בתורתך. (כך נוסחתו וכן הנוסחא בסדור שעה"ש). ובחדוש בית

שעצרת רומז שהקדושה מתעכבת ונשארת עוד אצלנו כמ"ש רש"י ז"ל משל למלך וכו' אמר להם עכבו עלי עוד יום אחד.

והבעש"ט אמר שכל יום מימי השנה יש בו קדושת המועדים וכשהשי"ת עוזר לאדם והוא מקדש את עצמו בימים הקדושים ובמועדים, הוא יכול להרגיש בכל יום קדושת היומי דאורייתא ויומי דרבנן ויומי דפגרא וכ"ק הרה"צ ר' הירשעלי זידיטשובר ז"ל אמר שלילי החורף יש בהם קדושת חול המועד וכשהאדם מתנהג בהם כראוי, יכול הוא להרגיש בהם קדושת חוה"מ. והאר"י הקדוש אמר שיש ייחוד אחד, המתחיל מהימים הנוראים ונמשך עד ערב פסח, וזהו כוונת המדרש שנאמר ביום השמיני עצרת שנמשכת הקדושה לכל השנה. השי"ת יעזור שנתקדש ונטהר ונרגיש הקדושה תמיד. (מהרי"ד)

שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים. הנודע ביהודה מהדו"ת או"ח סי' צ"ד דן בהא דהשמיטו הטור ושו"ע מימרא דר' יצחק (ר"ה ט"ז) דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל. והרמב"ם כן הביא דין זה. ותירץ שם הגוב"י דחייב זה שייך רק בזמן שביהמ"ק

בְּבִנְיָן עִירָהּ וְשָׂשִׁים בְּעִבּוּדָתָהּ, וְנֹאכַל שָׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפִּסְחִים (בבבצ"ח)

אוצר החכמות 1234567

אוצר החכמות

אמרי קודש

בידינו זבחים ועולות שנקריב להקב"ה על שמך וגם מקננו ילך עמנו, דאחרי הקרבן שלך נוכל גם אנחנו להקריב הקרבנות שלנו. וזהו הפירוש: „ועשינו לה' אלקינו, דכשאתה תתן בידינו עולות, ממילא ועשינו לה' אלקינו, יהיו הקרבנות שלנו בשלימות, אד"ק ז"ל.

וי"ל באופן אחר, דהשה היה ע"ז שלהם, והדין הוא דרק העובד בעצמו יכול לבטל את הע"ז שהוא עובד, לכך לא היו יכולים להקריב את מקנה מצרים לקרבן דדילמא הוה נעבד, ועל כל שה היו יכולים לחשוש חששה זו. לכך אמר משה: „גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות“, כדי להקריבם על שמך, ובוה יתבטל שם הע"ז מהשה, ואחר כך נוכל אנו להקריבם.

גם אתה תתן בידינו וגו' וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח וגו' (שם). ויש עוד להבין הלשון תתן בידינו ולא אמר תתן לנו. גם מה שאמר ילך עמנו ולא אמר גולך עמנו צריך ביאור. ואמר א"א ז"ל ע"פ מד"ר פ' מסעי (פרשה כ"ג) וילקוט מלכים א' י"ח: „מה עשה אליהו אמר להם בחרו שני פרים תאומים וכו' והטילו עליהם גורלות, אחד לה' ואחד לשם הבעל וכו', ופרו של אליהו מיד נמשך אחריו, והפר שעלה לשם הבעל — נתקבצו כל נביאי הבעל (ת"נ) ונביאי האשרה (ת"נ) ולא יכלו לזוז את רגלו. עד שפתח אליהו וא"ל לך עמהם. השיב הפר וא"ל וכו' אני וחבירי יצאנו מבטן אחד וכו' ואני עליתי בחלק הבעל להכעיס את בוראי. א"ל אליהו וכו' כשם ששמו של הקב"ה מתקדש על אותו שעמי — כך מתקדש עליך. א"ל וכו' איני זו מכאן עד שתמסרני בידם, שנאמר ויקחו את הפר אשר נתן להם ומי נתן להם אליהו“. הרי לנו, שאע"פ שנתקדש ש"ש על ידו, לא רצה הפר להיות קרבן של רשעים, ולעומת זאת — הפר של אליהו הלך מאליו,

וי"ל דבסוכה שם מקשה הגמ' על הא דאמר ר"א משבח אני את העצלנין שאין יוצאים מבתיהן ברגל והא"ר ר' יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ומשני לא קשיא הא דאזיל ואתי ביומיה הא דאזיל ולא אתי ביומיה. ופירש"י שם: דאזיל ואתי ביומיה ומשמח שמחת החג עם אשתו, חייב להקביל פני רבו ברגל כגון עיר שבתוך התחום ע"כ. ואיתא בברכות ח. לעולם ידור אדם במקום רבו והתניא אל ידור לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה. וברש"י שם: הא דכייף ליה אם כפוף הוא לרבו לקבל תוכחתו ידור אצלו ואם לא טוב להתרחק ממנו ויהיה שוגג ואל יהיה מזיד ע"כ. ובערכין ט"ז: א"ר טרפון תמה אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה.

ולפ"ז י"ל דלכך לא מביא השו"ע דין זה דהיום אין מי שיקבל תוכחה וממילא אל ידור במקום רבו, והדין של ר' יצחק הוא דוקא בדאזיל ואתי ביומיה שגר במקום רבו, כלומר דדינו הוא רק בדור שמקבל תוכחה ומותר לדור במקום רבו. (מהר"י)

וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים. ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות (שמות י" כ"ה). במד"ר: „אמר לו משה לא תהא סבור שאנו נזבח משלנו כלום אלא גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות שנקריב להקב"ה על שמך וגם מקננו ילך עמנו“. וצריך ביאור, מדוע אמר משה שיקריבו קרבנות על שם פרעה, וכי לזכות את פרעה היה חפץ. ואמר א"א ז"ל, דכשאישי ישראל מקריב קרבן על חטאו, צריך לשוב בתשובה שלימה, אבל מי הוא זה אשר יכול לשוב בשלימות כדבעי, לכן ההלכה דלוקחים קרבנות מן העכו"ם, דעי"כ גם כשאנינו שבים בשלימות מתקבלת תשובתנו, כי לעומת העכו"ם אנו תמיד בשלימות. וזה שאמר משה: „גם אתה תתן

אומרים מן הפסחים ומן הזבחים) אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו: ברוך אתה יי גאל ישראל:

החזקת

החזקת

אמרי קודש

להשתדל שהכנה זו תשאר לכל הימים והשנים, ובכל ימיו יזכור מזה. וזו הכוונה: למען תלמד ליראה את ד' אלקיך כל הימים, היינו שכל השבתות והימים הנוראים והי"ט וכל אימת שאיש ישראל מעורר עצמו ומחשב עם עצמו ביראתו ית' ישאר זה לכל הימים והשנים, ותמיד יזכור מזה. (מהר"י)

יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון.

עכשיו באים השעירים לכפרה, אבל לעתיד לבוא שיהיה הכל בשלימות, יהיה השעיר קרבן הרצון, ולכן אומרים בתפלת ר"ח ושעירי עֲזִים לרצון, דר"ח מרמוז על לעת"ל, כדכתיב ויהי אור הלכנה כאור החמה. (מהר"ש)

ונודה לך שיר חדש על גאלתנו.

כתיב אז ישיר משה וגו'. במד"ר (שמות פ' כ"ג) איתא: הה"ד נכון כסאך מאז. אע"פ שמעולם אתה לא גתיישב כסאך ולא נודעת בעולמך עד שאמרו בניך שירה. לכך נאמר נכון כסאך מ"אז". והמדרש צריך ביאור. ואפשר לומר, דלפי מה שאנו רואים מתנהג העולם בדרך הטבע, וכשהשי"ת עשה נסים ונפלאות בים היה זה חוץ לדרך הטבע. אבל האמת היא דכיון שהשי"ת ברא את העולם בשביל ישראל והם למעלה מן הטבע א"כ אין שייך שהעולם יתנהג לפי חוקי הטבע ומה שנראה לנו שישנו דרך הטבע הוא רק לעת עתה שמלכותו יתברך מכוסה עדיין מעיני העולם, אבל לעתיד כשתתגלה מלכותו לעין כל נראה שבאמת אין טבע כלל. וזהו שכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, כמו שביצי"מ ראו כולם שמלכותו בכל משלה כן יהיה לעתיד לבוא כשיעזרנו ה' יתברך יראו וידעו כולם שמלכותו בכל משלה. וכאן אמרו ישראל שירה בלשון עתיד

כי אז היתה התעוררות קדושה גדולה שנכסף הכל אל תכליתו. וז"ש: „גם אתה תתן“, כלומר, הקרבנות שתרצה אתה להקריב, לא יחפצו להקריב על ידך, כי אם: „בידינו“, דהיינו ע"י שאנחנו נמסור אותם בידינו לך, כשם שאלהו הוכרח למסור את הפר לנביאי-הבעל. אבל: „מקננו“ — הקדבנות שנקריב על חלקנו, „ילך עמנו“ — מעצמו, „לא תשאר פרסה“, אד"ק ז"ל.

ויש לפרש בזה הפסוק (תהלים נא): „אז תחפוץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחה פרים“, כמו שהפר של אליהו הלך מאליו, ע"י גודל הקדושה שנתעוררה אז, כמו כן לעתיד כשיתבער רוח הטומאה מן הארץ, יכסוף הכל אל תכליתו, והזבחים שהם לשם שמים יחפצו מעצמם להקריב. וז"ש: „הטיבה ברצונך את ציון וגו' אז תחפוץ“ וגו' דזה מדובר לע"ל, „אז יעלו על מזבחה פרים“, מעצמם ימשכו לתכליתם. (מהר"א)

כתיב: ואכלת לפני ד' אלקיך מעשר

דגנך וגו למען תלמד ליראה את ד' אלקיכם כל הימים (דברים י"ד כ"ג). וכתב החינוך דעל ידי שעלה איש ישראל עם מעשרותיו ובכוריו לירושלים עי"ז למד ליראה את ה' ית'. וצריך לבאר מה שסיים כל הימים. ואפשר לומר, דהשי"ת נתן לישראל שבתות וי"ט והימים הנוראים וכן תקנו לנו חז"ל שלש תפלות ביום, ועיקר התכלית מכל אלה הוא שהתעוררות שמתעורר ועושה חשבון נפשו בימים אלה תשאר על להבא; ולא רק שכל שבת תהיה הכנה לשבוע שלאחריה ומועדי שנה זו יעוררו אותנו לשנה זו, אלא שהם יהיו הכנה לכל השנים וכל הימים. וכן כשאיש ישראל לומד תורה או שמתעורר לעשות חשבון הנפש ביום מן הימים צריך